

**Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta**

Katedra křesťanské sociální práce

Sociální a humanitární práce

Anna Juráčková

**Vnímání vlastní životní situace běloruskými
studenty v ČR zapojenými do projektu „Vzdělání
běloruských studentů v České republice“
Arcidiecézní charity Praha**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Agnieszka Zogata Kusz

2009

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jsem přitom jen uvedené zdroje.

V Olomouci dne 13. srpna 2009

.....

Moje srdečné poděkování patří Mgr. et Mgr. Agnieszce Zogatě Kusz za odborné vedení, její přístup k práci, podporu a pomoc, kterou mne ochotně poskytovala po celou dobu tvorby práce.

Za podporu patří dík také moji rodině.

OBSAH

SEZNAM ZKRATEK	5
ÚVOD.....	6
1 ÚVODNÍ KAPITOLA	10
1.1 Vzdělávání Bělorusů na českém území	15
1.2 Projekt Vzdělání běloruských studentů v České republice.....	17
2 TEORETICKÁ ČÁST	20
2.1 Vnímání a sociální percepce	20
2.2 Životní situace a sociální fungování	21
2.2.1 Sociální fungování	21
2.2.2 Životní situace	23
3 PRAKTICKÁ ČÁST: Empirické šetření.....	27
3.1 Cíl, jednotka empirického šetření	27
3.2 Průběh a technika empirického šetření	27
3.3 Profily studentů.....	29
4 REFLEXE ŽIVOTNÍ SITUACE STUDENTŮ	41
4.1 Reflexe životní situace studentů podle systémů	42
4.2 Reflexe životních změn studentů	46
ZÁVĚR.....	50
ANOTACE.....	52
POUŽITÉ ZDROJE.....	53

SEZNAM ZKRATEK

ABSA	Sjednocení běloruských studentských organizací
ADCH Praha	Arcidiecézní charita Praha
AP	Absolventská práce, obhájená na CARITAS VOŠs
BLR	Rada Běloruské lidové republiky (Běloruská exilová vláda, dnes se sídlem v Kanadě)
BNR	Běloruská národní republika
CI	Caritas Internacionalis
ČSÚ	Český statistický úřad
ČVUT	České vysoké učení technické v Praze
EHU	Evropská humanitní univerzita v Minsku
MŠMT ČR	Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy České republiky
MZV ČR	Ministerstvo zahraničních věcí České republiky
NASW	Národní asociace sociálních pracovníků
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
OBSE	Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě
Odbor LPTP	Odbor lidských práv a transformační politiky
UJEP	Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem
UK	Univerzita Karlova v Praze
VKL	Velkoknížectví Litevské
VŠE	Vysoká škola ekonomická v Praze

ÚVOD

„*Chceme vidět svobodné a spravedlivé prezidentské volby.*“ [...] „*V případě, že volby nedodrží mezinárodní standardy [...] můžou být vůči zodpovědným uvalena opatření jako zmrazení majetku a odmítnutí vydání víz.*“¹ V roce 2005, čtyři měsíce před prezidentskými volbami v Bělorusku, takto hrozil šéf britské diplomacie Jack Straw v průběhu debaty ministrů zahraničních věcí členských zemí Evropské unie (EU).² V těchto volbách běloruský prezident Alexandr Lukašenko³ získal 82,6% hlasů voličů, přičemž volební účast byla 92,6%.⁴ Na neregulérnost voleb poukázala světová média, vlády evropských zemí i mezinárodní organizace. Podle Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE) byly tyto volby nedemokratické a z důvodu porušování mezinárodních standardů je tak nebylo možné považovat za svobodné ani spravedlivé.⁵ Z těchto a mnoha dalších důvodů byly v tomtéž roce slíbené sankce na Bělorusko uvaleny.⁶ Ačkoliv se na první pohled může zdát, že úvodní odstavec této práce se obsahově vymyká jejímu názvu, následující text se tento kontext pokusí nepřímo objasnit.

Někteří politikové z řad opozice se před volbami ztratili, někteří byli milicí zbiti a následně zatčeni. Protestní demonstrace si vyžádala mnoho zraněných, stovky zatčených studentů a podle neoficiálních zdrojů také dva mrtvé.⁷ Kromě toho, že se běloruské vládě dostalo kritiky a běloruské opozici vyjádření solidarity od evropských vlád i organizací prosazujících dodržování lidských práv, na události svázané s volbami zareagovalo i Ministerstvo zahraničních věcí České republiky (MZV ČR). Těsně před

---

¹ STRAW, Jack. *Evropská unie uvalí sankce na Bělorusko* [online]. Dostupné z: <<http://www.euractiv.cz/evropa-dnes0/clanek/evropsk-unie-uval-sankce-na-blorusko>>.

² Tamtéž.

³ Podle ruského přepisu užívaného v médiích Alexandr Grigorievič Lukašenko. Vedle toho správný přepis jeho jména v běloruštině je Olexandr Lukašenka. Srov. ŠMÍDOVÁ, Michaela. Bělorusko - Rodící se obraz. [Jak zemi na východě Evropy vidí český tisk?]. In MORAVCOVÁ, Mirjam aj. *Pravda, láska a ti na „Východě“*. Praha: UK FHS, 2006. S. 85-86.

⁴ Srov. BBC. *Landslide win for Belarus leader* [online]. Dostupné z: <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/4823800.stm>>.

⁵ Srov. OSCE. *International election observation mission : presidential election, Republic of Belarus - 19 March 2006* [online]. Dostupné z: <http://www.osce.org/documents/odihr/2006/03/18437_en.pdf>.

⁶ Srov. SVOBODNÉ BĚLORUSKO. *Lukašenko se summitu nezúčastní* [online]. Dostupné z: <<http://www.svobodnebelorusko.cz/aktuality/lukasenko-se-summitu-nezucastni>>.

⁷ Protestní akce se v průběhu voleb účastnilo kolem sedmi až deseti tisíc demonstrantů. Srov. BAKŠTA, Volha. *Běloruská realita* [online]. Dostupné z: <<http://www.euportal.cz/Articles/734-beloruska-realita.aspx>>.

jejich začátkem vypsalo MZV výběrové řízení na projekt, který by měl několika mladým Bělorusům poskytnout vzdělání v České republice (ČR). Nástrojem, který podobně orientované projekty financuje je tzv. Program transformační spolupráce MZV ČR.⁸ Jeho cílem bylo znevýhodněné mládeži z Běloruska nabídnout vzdělání v humanitních oborech českých vysokých škol (VŠ).

Projekt „Vzdělání běloruských studentů v České republice“ Arcidiecézní charity Praha, který získal finanční prostředky díky tomuto Programu, měl poskytnout stipendium Bělorusům, kterým bylo z důvodu účasti na protivládních akcích aj. znemožněno vysokoškolské studium v Bělorusku. Srovnáváním cílů Programu a projektu ADCH Praha, a zároveň reflektováním jejich dosavadního naplňování se zabývala absolventská práce (AP), obhájená v červnu 2009 na CARITAS VOŠs v Olomouci. Ačkoli bakalářská práce bude na práci absolventskou navazovat, hodlá se orientovat pouze na účastníky projektu ADCH Praha.

Běloruští vysokoškolští studenti hned vedle běloruských imigrantů⁹ či azylantů¹⁰, kteří přišli do ČR nejčastěji z politických nebo ekonomických důvodů utvářejí v České republice poměrně malou etnickou skupinu. K 30. 6. 2009 bylo na území ČR za poslední rok Českým statistickým úřadem (ČSÚ) zaznamenáno celkem 4125 Bělorusů.¹¹ Bez možnosti srovnání s jinými národnostmi v ČR toto číslo však pro čtenáře nenabývá příliš velké důležitosti. Kromě statistických údajů, tabulek a grafů, které jsou v dnešním multikulturním světě nepostradatelné, se však nabízí ještě jiná rovina zkoumání příslušníků jiného národa na českém území. Na mysli mám jejich osobní život. Problémy, vznikající v souvislosti s životem v jiné kultuře úspěchy

---

⁸ Programem transformační spolupráce bylo pro účely podpory běloruské občanské společnosti přerozděleno celkem 20 milionů Kč.

Srov. KUCHARCZYK, Jacek; LOVITT, Jeff. *Democracy's New Champions* [online]. S. 36.

Dostupné z: <http://www.europeum.org/doc/materialy/democracy_pasos.pdf>.

⁹ Počet Bělorusů s trvalým pobytem v ČR, uváděný ČSÚ k 31.5.2009 je 2208. Z celkového počtu je pak 851 mužů a 1357 žen. Ostatní typy pobytů byly k tomuto datu uděleny 907 Bělorusům a 989 Běloruskám.

Srov. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Cizinci podle typu pobytu, pohlaví a státního občanství – k 31.5.2009* [online]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/tabulky/ciz_pocet_cizincu-001>.

¹⁰ Z celkového počtu 1656 žadatelů o mezinárodní ochranu, celkem z 59 zemí, bylo za rok 2008 5% Bělorusů. Azyl byl přitom udělen 159 osobám, z nichž 19 bylo Bělorusů. Přičemž například v roce 2007 byl azyl nejčastěji udělován právě Bělorusům (32).

Srov. UNHCR. *Počet žadatelů o azyl* [online]. Dostupné z:

<<http://www.unhcr.cz/uprchlicicr/?cid=82>>.

¹¹ Srov. DATTI, Alexandre. Bělorusko a Bělorusové. In PEŠKOVÁ, Michaela; DATTI, Alexandre a kol. *Jsem imigrant*. Plzeň: Nakladatelství a vydavatelství Vlasty Králové, 2006. S. 86.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Cizinci podle typu pobytu, pohlaví a státního občanství – k 30.6.2009* [online]. Dostupné z:

<[http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/0A004F3FC7/\\$File/c01t01.pdf](http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/0A004F3FC7/$File/c01t01.pdf)>.

vedoucí k naplnění snů a jiné situace, jež jim přinášejí nové zkušenosti, třebaže jsou získané za cenu velkého sebezapření, vlastní oběti a v častém případě také za cenu ztráty kontaktu s nejbližšími.

Tato bakalářská práce si klade za cíl představit životní situaci šesti běloruských studentů, kteří se v roce 2006 rozhodli vstoupit do projektu Arcidiecézní charity Praha. Úkolem této práce je prezentovat jednotlivé životní situace tak, jak je vnímají sami běloruští studenti. Na základě toho pak budu reflektovat jejich životní situaci a zároveň životní změny, které jim účast v projektu přinesla.

Ke zvolenému cíli mne vedly dva impulzy. Tím prvním se stalo moje první setkání s běloruskými studenty v kanceláři ADCH Praha v lednu 2009. Pro mne s lidmi, o kterých jsem toho věděla jen velice málo. Po našem seznámení jsem pocítila potřebu tyto lidi poznat nejen jako „předmět“ moji absolventské práce, ale také jako osobnosti. Bakalářskou práci tak vnímám jako prostředek, kterým se o to mohu pokusit. Druhý impulz, na základě kterého jsem upřesnila cíle práce, vyplynul ze závěru absolventské práce. Zjistila jsem, že pouze tři z osmi běloruských studentů přemýšlí o návratu do svoji země. Hlavní idea Programu transformační spolupráce MZV ČR přitom předpokládá, že tito studenti budou po příjezdu do Běloruska předávat zkušenosti, které nabyli v ČR. A právě proto, že studenti touto myšlenkou nebyli ani před odjezdem do ČR motivováni, chtěla bych zjistit, zda se v jejich životě něco změnilo a zároveň, co jim takto orientovaný projekt přinesl.

Tato práce je rozdělena do čtyř částí. Úvodní kapitolou sleduji uvedení do kontextu práce, který navazuje na poznatky získané empirickým šetřením v AP. Na základě studie J. Černíka nejdříve představím, jak národnostní politika SSSR ovlivnila migraci občanů z bývalého Sovětské svazu do České republiky a zároveň vnímání jejich národní identity. Pozornost pak soustředím pouze na Bělorusy, na činnost Charity Česká republika, která je realizátorem projektu Vzdělání běloruských studentů v ČR, a na hlavní náplň Programu transformační spolupráce MZV ČR, který projekt financuje. V této kapitole bude čtenáři nabídnuto také stručné uvedení do historie studentské běloruské migrace na českém území a krátké seznámení se základní charakteristikou projektu ADCH Praha. Abych naplnila cíl svoji práce, jehož předmětem je vnímání životní situace každého z běloruských studentů, hned v první kapitole pomocí teorií sociální práce tento termín vymezím pomocí konceptu sociálního fungování a životní situace. Ještě předtím také na základě teorie obecné a sociální psychologie uvedu, jak pro potřeby této práce chápu pojem vnímání.

Na tomto základě ve třetí kapitole nazvané Praktická část: empirické šetření budu prezentovat životní situaci šesti běloruských studentů podle toho, jak ji oni sami vnímají. Poslední kapitola bude sloužit jako shrnutí, ve kterém budu reflektovat životní situace studentů a životní změny, které jim přinesl jejich vstup do projektu.

Za nedostatek této práce považuji fakt, že se práce bude zabývat životními situacemi pouze šesti z celkového počtu osmi účastníků projektu. Přestože jsem byla od ledna do dubna 2009 se všemi studenty ve spojení, informace, které jsem od nich získávala byly spíše technického rázu a byly úzce zaměřeny na hlavní cíl absolventské práce. Vzhledem k tomu, že druhá část empirického šetření probíhala v době letních prázdnin 2009, kdy dva ze studentů na delší dobu odcestovali do zahraničí, nebudu tak schopna kompletní obraz životní situace běloruských studentů v ČR poskytnout.

Pro svoji práci budu čerpat informace nejdříve z literatury, zabývající se běloruskou migrací do ČSR a ČR. Pro představení teorie životní situace a účely empirického šetření mi pak poslouží zejména teorie sociální práce rozpracovaná P.Navrátilem. V průběhu tvorby práce využiji také některé poznatky ze svoji absolventské práce, obhájené v červnu 2009 na CARITAS VOŠs v Olomouci a v neposlední řadě také údaje získané empirickým šetřením.

1 ÚVODNÍ KAPITOLA

Proč právě Bělorusové? Zdůvodnění volby tématu mojí práce poprvé zaznělo v absolventské práci, která se zaměřila na projekt Arcidiecézní charity Praha nazvaný „Vzdělání běloruských studentů v České republice“. Jak již bylo řečeno v oné práci, česká společnost o Bělorusy či běloruskou tematiku velký zájem neprojevuje. „*Češi ani netuší, že běloruština je něco jiného než ruština*“¹², říká Sjarhej Smatryčenka, běloruský vysokoškolský pedagog, bohemista a editor knihy *Antalogie běloruských povídek*. Podle Smatryčenka je právě zmíněná kniha po 15 letech prvním dílem přeloženým z běloruštiny do češtiny.¹³ Tento fakt může být odpovědí na otázku: „Z jakého důvodu se běloruská tematika v literatuře, médiích, ale také ve vědě vyskytuje tak zřídka?“ Nedostatek informací na jedné straně a velká vděčnost za každý i nepříliš podstatný zdroj o Bělorusech na straně druhé se pro mne stal výzvou. Ještě zajímavější je pro mne tato tematika tím, že totiž běloruská a česká historie minulého století se některými událostmi velmi podobá. Přestože se tomu v práci budu věnovat ještě později, zmíním zde jen, že ve 20. letech 20. století měli k sobě někteří Bělorusové a občané Československa doslovně „velice blízko“. Kromě toho, že totiž československá vláda v této době přijala ruskou a ukrajinskou emigraci, zároveň poskytla mnoho stipendií běloruským studentům.¹⁴ Jak o podobnosti, tak o rozdílnosti těchto národů, hovoří také Smatryčenka. Rozdílnost běloruského a českého národa spatřuje v sounáležitosti k jejich národnostní identitě. „*Češi vždy věděli, co jsou za národ.*“¹⁵ Dále upozorňuje na to, že běloruskému národu však jeho identita byla upírána násilnými politickými praktikami národnostní politiky sovětského Ruska. Mnoho Bělorusů svoji národnost označuje slovem „*тытэйшыя*“, což v překladu znamená zdejší.¹⁶ Stalinovské represálie byly nástrojem národnostní politiky SSSR, jejíž základní tezí byl slogan „*národ je forma a socialismus je obsah*“ [...] „*Národnostní politika byla postavená na zbavení*

¹² SMATRYČENKA, Sjarhej et al. Úvod. In *Antalogie běloruských povídek*, Brno: Větrné mlýny, 2006. S. 5.

¹³ V jejím úvodu dále hovoří o tom, že až do roku 2006 se fakticky na téma nová běloruská literatura nevyskytla žádná rozsáhlejší časopisecká publikace. Srov. tamtéž.

¹⁴ Srov. SAHANOVIČ, Hienadz. *Dějiny Běloruska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2006. S. 239.

¹⁵ SMATRYČENKA, S. et al. Úvod. In *Antalogie běloruských povídek*. S. 6.

¹⁶ „*Byla doba, kdy jsme nebyli ani Slované a patřili jsme k neurčitým Práindoevropanům, Árijcům, Baltům. Zato jsme si dosud uchovali své prvopočáteční odvěké tut (zde).*“ Píše v knize *Neznámé Bělorusko* Piatro Vasiučenka, odborník na běloruský jazyk a literární vědu. VASIUČENKA, Piatro. *Bělorus očima Bělora* (Bělorus mytizovaný, historický, reálný). In ANCIPIENKA, Aleš; AKUDOVIČ, Valancin. *Neznámé Bělorusko*. Praha: Dokořán. 2005. S. 75.

obsahu národa tím, že jej označovala za formální záležitost. Tato teze objasňuje roli totalitní ideologie (obsahu) a etnické identity (formy).“¹⁷ Tato politika si slibovala zformování kolektivní identity společností podle ideologie společné kultury obyvatelstva a jeho absolutní loajalitu k sovětskému režimu.¹⁸ V neposlední řadě se pak identita etnik měla organizovaně „ztrácet“ v rovině národních muzeí, folklórních spolků a jiných propolitických aktivitách. Odmítnutí účasti mohlo pro člověka znamenat krutý státní postih. Takováto národnostní politika, jejímž cílem bylo uplatnit moc i v periferiích ruského impéria, se stala sofistickou koloniální doktrínou totalitarismu. Stalinova improvizovaná totální nadvláda se tak postupně naplňovala skrze ovládnutí obyvatelstva neruského původu, kterým naplňováním garantovaných slibů vycházela alibisticky vsčíc. Propracovaná ideologie řízená podobnými primitivními nástroji národnostní politiky se ukázala funkční i po Stalinově smrti. Co se však stalo s identitou etnik v zemích bývalého SSSR v 90. letech?¹⁹ Odpověď na tuto otázku jsem dostala od mnohých dospělých žen i mužů, stejně tak jako od několika dospívajících chlapců a dívek v Bělorusku. Tato odpověď velice často byla: „тытэйшыя“. V Bělorusku je možné se setkat s mnoha lidmi, kteří „neví“, jestli jsou Poláci, Bělorusové nebo například Ukrajinci.²⁰

Podle Černíka, který se ve své studii zabývá pracovní migrací obyvatelstva ze zemí bývalého Sovětského svazu do ČR, je tento proces výsledkem oné totalitní národnostní politiky SSSR. Vysvětluje zde jeden z možných důvodů tohoto jevu: „[...] *Vykořisťované obyvatelstvo, [...] deportacemi ztratilo sociální a prostorovou zakotvenost a rusifikací získalo povědomí o univerzálnosti sovětské kultury.*“²¹ Podle

¹⁷ ČERNÍK, Jan. Sovětská národnostní otázka: Propaganda, ideologie a mocenský nástroj totalitarismu jako jeden z předpokladů pro vytváření migrační situace na území bývalého Sovětského svazu. In UHEREK, Zdeněk a kol. *Migrace do České republiky, sociální integrace a lokální společnosti v zemích původu (prostor bývalého SSSR a slovenští Romové)* Praha: Etnologický ústav AV ČR. S. 65.

¹⁸ Uznávaný běloruský básník Uładzimir Arloŭ v knize *Neznámé Bělorusko* vypráví, jak v průběhu jeho studia na vysoké škole v 70. letech studentům pedagogové vtloukali do hlavy, že totiž Bělorusové nabyli svoji státnosti Velkou říjnovou revolucí. Namísto této politicky smyšlené propagandy dodává Arloŭ skutečná historická fakta: „Avšak dokonce i povrchní seznámení s prameny nás přesvědčí o tom, že tradice budování státu byla v běloruských zemích položena již téměř tisíc let před Vladimírem Iljičem, na konci 10. století, v dobách našich prvních [...] historických osobností polockého knížete Rohovlada a jeho dcery Rahnědy.“ ARLOŮ, Uładzimir. *Od Rohovlada k BNR (Deset století běloruských dějin)*. In ANCIPIENKA, A.; AKUDOVIČ, V. *Neznámé bělorusko*. S.27.

¹⁹ ČERNÍK, J. Sovětská národnostní otázka. In UHEREK, Z. a kol. *Migrace do České republiky, sociální integrace a lokální společnosti v zemích původu*. S. 65-66.

²⁰ Tyto informace čerpám ze svoji zahraniční praxe v Bělorusku. [Grodno, Sapockino, Minsk, březen-květen 2008].

²¹ Srov. ČERNÍK, J. Sovětská národnostní otázka. In UHEREK, Z. a kol. *Migrace do České republiky, sociální integrace a lokální společnosti v zemích původu*. S. 66.

Černíka má model vnitřních migrací v SSSR a dnešní vnější migrace lidí z postsovětských republik stejné kořeny. Autor v závěru svojí studie konstatuje, že národnostní politika SSSR migrační potenciál zvyšuje a zároveň snižuje podněty, které by obyvatelstvo k migraci stimulovalo.²²

Země se srozumitelnou kulturou a malou jazykovou bariérou. Takováto pozitiva vnímají migranti z bývalých zemí SSSR ve vztahu k České republice, jako cílové zemi jejich migrace.²³ Podle Černíka tito přistěhovalci volí ČR také proto, že ji považují za zemi „evropskou“ a samotné Čechy za «*kulturní národ*».²⁴ Ve své studii Černík hovoří také o tom, že na rozdíl od Ukrajinců, kteří do České republiky migrují častěji jen na určitou dobu, po jejímž uplynutí se vracejí domů²⁵, Bělorusové volí spíše trvalou imigraci. Hlavním důvodem je podle autora represivní režim, který např. podnikatelům klade velice náročné podmínky.²⁶ Ve srovnání s Ukrajinci či Moldavany, Bělorusové v České republice zároveň získávají lukrativnější zaměstnání, které vyžaduje vyšší kvalifikaci.²⁷

Problémy, které jsou spojené s pracovní, ekonomickou či politickou migrací, pomoc uprchlíkům aj. To jsou některé z hlavních úkolů²⁸, kterými Charita Česká

---

²² Srov. tamtéž.

²³ Ruština, která dříve umožňovala vnitřní mobilitu po celém Sovětském svazu má dnes vlivem sovětského vzdělávacího systému pozici smíšené řeči vícejazyčné komunity. Tento jazyk je tak snadno použitelný i pro mezinárodní migraci v rámci bývalého sovětského bloku.

Srov. ČERNÍK, J. Migrační potenciál SSSR, Ukrajina, Moldavsko, Bělorusko, problematika ekonomické migrace. In UHEREK, Z. a kol. *Migrace do České republiky, sociální integrace a lokální společnosti v zemích původu*. S. 69-70.

²⁴ Tamtéž. S. 70.

Takový fakt dokazují sami běloruští studenti, když říkají: „Tady jsem v Evropě.“ (myšleno v ČR) Většina z nich ještě doplňuje, že život v Evropě byl vždy jejich tajným snem.

²⁵ Vydělané peníze často migranti posílají svoji rodině, jde o tzv. remittance. Tyto sumy podle aktuálních zpráv společnosti Člověk v tísni však nejsou zanedbatelné. Podle odborníků vede do méně rozvinutých zemí ročně až 300 milionů dolarů. To je třikrát tolik, než je rozvojová pomoc, kterou těmto zemím poskytují vlády vyspělých zemí. Přičemž se odhaduje, že jeden člověk pracující v zahraničí, podporuje čtyři až pět lidí v zemi původu.

Srov. MIHOLOVÁ, Kristýna. *Migranti živí nejen své rodiny, ale i stát* [online]. Dostupné z: <<http://www.clovekvtisni.cz/index2.php?id=115&idArt=1191>>.

²⁶ Malí a střední podnikatelé mohou mít podle dekretu prezidenta (v Bělorusku totiž neexistuje zákon o podnikání) nejvýše tři zaměstnance, což většinou bývají blízcí příbuzní. Nutné podotknout, že existují výjimky, kde tato omezení neplatí. Běloruští podnikatelé si stěžují nejen na neúměrně vysoké daně, které bývají obvykle příčinou jejich zániku, ale zároveň na složitou administrativu, které musí věnovat mnohem více času než samotnému obchodování.

Srov. BUCHTA, Miroslav. *Komsomol má přednost*. [online]. Dostupné z: <<http://www.landwellglobal.com/cz/Clanky-a-publikace/Komsomol-ma-prednost.html>>.

²⁷ Srov. ČERNÍK, J. Migrační potenciál SSSR, Ukrajina, Moldavsko, Bělorusko, problematika ekonomické migrace. In UHEREK, Z. a kol. *Migrace do České republiky, sociální integrace a lokální společnosti v zemích původu*. S. 70.

²⁸ Mezi hlavní služby Charity Česká republika dále patří: Domácí péče, Domovy pro seniory, Azylové domy, Denní stacionáře, Denní a kontaktní centra, Poradny, Chráněné dílny, Osobní asistence, Hospice. Dále poskytuje také zvláštní sociální služby, jako je např. raná péče, respitní-

republika naplňuje svoje poslání. Tento největší nevládní poskytovatel sociálně zdravotních služeb na území České republiky je součástí mezinárodního sdružení Caritas Internationalis (CI) již od roku 1995.²⁹ Celosvětová síť Caritas svým slovem, které vychází z Písma svatého, a profesionalizovanou pomocí usiluje o zmírnění chudoby, se podílí na odstraňování následků katastrof, poskytuje pomoc v krizových situacích a kromě jiného se také angažuje v oblasti udržitelného rozvoje. Charita Česká republika, jedna ze 162 národních charit zastřešených CI, pak v českém prostředí sdružuje šest diecézních charit a dvě charity arcidiecézní.³⁰ „Podílí se na tvorbě veřejných právních norem a zaujímá k nim stanoviska, je-li to v zájmu členů.“³¹ Stanovy Charity ČR, organizace, která je součástí římskokatolické církve, takto definují jednu z jejích hlavních činností. Ve stanovách je kromě jiného také uvedeno: “[...] zastupuje členy Charity před ústředními orgány státní správy, samosprávy a nestátními organizacemi.“³² Výše uvedené činnosti Charity ČR v podstatě dokládají, že sociální a humanitární práce je mimo jiné také úzce svázána s politikou.

Program transformační spolupráce MZV ČR vyčlenil na podporu svobodného vzdělávání běloruské mládeže v ČR kolem deseti milionů. Mimořádné výběrové řízení, jako reakce na nedemokratické prezidentské volby v Bělorusku, se pak na Ministerstvu zahraničních věcí uskutečnilo v červnu 2006. Jeho úkolem bylo vybrat projekt, na základě kterého by bylo zrealizováno vzdělávání několika běloruských studentů. Ministerstvo ve výzvě tehdy uvedlo: „Cílovou skupinou jsou studenti vysokých škol a mladí lidé z Běloruska, jejichž možnosti vzdělávání jsou omezeny kvůli účasti v hnutí za demokracii a lidská práva.“³³ Program transformační spolupráce, jinak také TRANS, Transition Promotion Program je hlavním předmětem práce Odboru lidských práv

---

úlevová péče či provozuje středisko určené pro děti a mládež od 12 do 15 let, které užívají návykové látky.

Srov. CHARITA ČESKÁ REPUBLIKA, *Charitní služby* [online]. Dostupné z:

<<http://www.charita.cz/article.asp?nArticleID=317&nDepartmentID=182&nLanguageID=1>>.

²⁹ Srov. ARCIDIECÉZNÍ CHARITA PRAHA. *Výroční zpráva ADCH Praha 2007*. ADCH Praha, 2008. S. 4-5.

³⁰ Tamtéž.

Diecézní charita - Brno, České Budějovice, Hradec Králové, ostravsko-opavská, Plzeň. Arcidiecézní charita Olomouc a Praha.

Srov. CHARITA ČESKÁ REPUBLIKA. *Odkazy na charity* [online]. Dostupné z:

<<http://www.charita.cz/article.asp?nArticleID=322&nDepartmentID=190&nLanguageID=1>>

³¹ CHARITA ČESKÁ REPUBLIKA. *Stanovy Charita Česká republika* [online]. Dostupné z: <<http://www.charita.cz/article.asp?nArticleID=466&nLanguageID=1>>.

³² Tamtéž.

³³ MZV ČR. *Vyhlášení mimořádného výběrového dotačního řízení na podporu projektů v oblasti vzdělávání pro Bělorusko* [online]. Dostupné z:

<http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/lidska_prava/transformacni_spoluprace_1/vyberova_rizeni_na_rok_2006/vyhlaseni_mimoradneho_vyberoveho.html>.

a transformační spolupráce (LPTP), který na MZV ČR vznikl v roce 2007. V rámci toho byla Transformační spolupráce definována následovně:

Transformační spolupráce spočívá v podpoře demokracie a obhajobě lidských práv, soustřeďuje se na vytváření a posilování demokratických institucí, právního státu, občanské společnosti a zásad řádné správy věcí veřejných. Metodou je přitom vzdělávání, šíření informací, názorů a zkušeností, zejména pak zkušeností s nenásilným odporem proti totalitnímu systému a následným procesem společenské transformace, zkušeností, které ČR spolu s dalšími zeměmi střední a východní Evropy učinila v 80. a 90. letech minulého století.

Transformační spolupráce se zaměřuje na země přednostního zájmu zahraniční politiky České republiky, je komplementární s jejími politickými a diplomatickými kroky.³⁴

Mezi poslání a cíle Charity Česká republika v neposlední řadě patří také podpora lidských práv tam, kde je vinou nedemokratického režimu ohrožována lidská důstojnost a svoboda člověka.³⁵ Na základě výše definovaných cílů a metod transformační spolupráce a ve snaze naplnit poslání organizace, humanitární oddělení ADCH Praha odpovědělo na výzvu MZV ČR a vypracovalo projektový návrh s názvem Vzdělání běloruských studentů v České republice. Po vyhlášení výsledků Mimořádného výběrového řízení ve prospěch tohoto projektu skupina charitních zaměstnanců odjela do Běloruska, aby vyhledala celkem osm mladých kandidátů na studium v ČR. Dlouholeté zkušenosti a kontakty s partnerskými organizacemi v Bělorusku, Каритас Гродно a Каритас Витебск (Caritas Grodno a Caritas Vitebsk) přispěly týmu ADCH Praha k poměrně bezproblémovému průběhu výběrového řízení i odcestování zpět do ČR.

Vzdělávání Bělorusů v českých zemích patří k nejvýznamnějším pojitkům česko-běloruských vztahů. Než se začnu zabývat vlastním průběhem projektu ADCH Praha a jeho účastníky, odpovím v následující kapitole na tyto otázky. Odkdy a proč mladí Bělorusové migrovali za studiem právě sem? Jak se studenti do ČR mohou za studiem dostat dnes?

---

³⁴ MZV ČR. *Koncepce transformační spolupráce* [online]. S. 1. Dostupné z:

< http://www.mzv.cz/public/d3/b8/4f/16396_14945_koncepce_transWEB.docs >.

³⁵ Srov. CHARITA ČESKÁ REPUBLIKA. *Kodex Charity Česká republika* [online]. S. 3. Dostupné z: <www.fce.vutbr.cz/aiu/vojkuvka.m/ch/public/hlavniNabidka/kdoJsme/kodex.pdf>.

1.1 Vzdělávání Bělorusů na českém území

Velkoknížectví Litevské (VKL)³⁶ se začalo vytvářet v první polovině 13. století. Jeho moc byla na území dnešního Běloruska upevňována až do 16. století.³⁷ Do roku 1991, kdy byla vyhlášena běloruská nezávislost, byl tento původní běloruský stát považován za svérázný vrchol běloruské státnosti.

Nejpopulárnějším místem, kam jeho panovníci vysílali mládež na studia, se stala Univerzita Karlova v Praze (UK). Právě zde vzniklo při Betlémské kapli v roce 1397 tzv. Litevské kolegium, které se o studenty z VKL staralo. Podle příspěvku Alexandera Datti v knize *Jsem imigrant* (2006), středověká, především pak studentská «skupina» přistěhovalců z Litvy-Běloruska byla první vlnou běloruské migrace do českých zemí.³⁸

Jak již bylo uvedeno na začátku Úvodní kapitoly, 20. léta 20. století byla pro Československo (ČSR) ve znamení poměrně velké studentské emigrace z Běloruska. V roce 1921, tři roky po vyhlášení Nezávislého Běloruska (1918), uzavřela československá vláda dohodu s Běloruskou národní republikou (BNR) o poskytnutí vysokoškolských stipendií pro běloruské studenty.³⁹ Bělorusové v tomto roce od MZV získali 20 stipendijních míst a v následujícím akademickém roce pak 40. Studenti zároveň využívali výhod soustavy vzdělávacích institucí pro Rusy a Ukrajince.⁴⁰ Více

---

³⁶ V době svého největšího rozmachu sahalo VKL od Baltského až po Černé moře a jeho politickým a kulturním centrem byla Bílá Rus (dnešní Bělorusko).
Srov. DATTI, Alexandre. Bělorusko a Bělorusové. In PEŠKOVÁ, Michaela a kol. *Jsem imigrant*. Plzeň: Vlasta Králová, 2006. S. 81.

³⁷ Konec VKL nastal v okamžiku uzavření polsko-litevské unie v roce 1569.
Srov. ŠMÍDOVÁ, Michaela. *Národní identita a běloruští političtí emigranti* [online]. Dostupné z: <<http://lidemesta.cz/index.php?id=442>>.

³⁸ Velice významnou osobností, která v hlavním městě Českého království působila od roku 1517-1519 byl František Skaryna, rodák z Bílé Rusi. V tiskárně na Starém městě pražském vytiskl knihy Starého zákona, které přeložil do staré běloruštiny. Jeho překlad části Bible obohatil literární a spisovnou běloruštinu a pozvedl úroveň běloruské literatury. Běloruštinu se tak zařadila mezi nejstarší jazyky východoevropského bloku, do kterých byla Bible přeložena.
Srov. DATTI, A. Bělorusko a Bělorusové. In PEŠKOVÁ, M. a kol. *Jsem imigrant*. S. 81-83.

³⁹ Ačkoliv zdroje uvádí, že studentům byly stipendia poskytnuta zejména díky T.G. Masarykovi, v knize Dějiny Běloruska se můžeme dočíst, že Masaryk byl vůči tomuto kroku velice odmítavý. Tehdejší BNR sice uznal, avšak o tehdejší běloruské politice se vyjádřil následovně: „*Ta Běloruská republika je ovocem ruského rozkladu; měli by zůstat Rusy a basta!*“
MASARYK, Tomáš. Podle SAHANOVIČ, Hienadz aj. *Dějiny Běloruska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2006. S. 239.

⁴⁰ Běloruští studenti zapojení do vládního programu byli nuceni souhlasit, že po ukončení studia v Československu budou pracovat pro národ, nebo se z této povinnosti vyplatí. V roce 1922 však proti této praxi zakročilo československé MZV.
Srov. KOLENOVSKÁ, Daniela. Běloruská emigrace v Československu (1918-1938). *Soudobé dějiny*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007. S. 78.

než sto stipendistů tehdy studovalo vysoké školy v Praze, Brně, Poděbradech či v Bratislavě.⁴¹

V Československu studovalo i mnoho později významných osobností běloruské politiky i kultury jako například básníci Uladzimier Žylka, Mikola Iljaševič, jazykovědec Jan Stankevič, filozof Tomáš Hryb, prezident Běloruské exilové vlády - Rady Běloruské lidové republiky (BLR) v exilu Aleksandr Orsa a mnozí další.⁴²

Bělorusové se v Československu angažovali v mnoha spolcích, vyvíjeli jak kulturní, tak i politické aktivity. Vysokoškoláci se počínaje rokem 1924 soustředili ve Sjednocení běloruských studentských organizací (ABSA), v Praze vycházela studentská periodika jako například: *Belurski studěnt*, *Perevjasla* a *Náš Prameň*. Aktivity Bělorusů byly však z velké části překryty aktivitami dominantní ukrajinské a ruské komunity. Těmto emigrantům poskytla československá vláda po první světové válce pomoc prostřednictvím tzv. Ruské pomocné akce. I přesto, že «běženecká» populace přinášela státu politické problémy, obecně se konstatuje, že emigrace ze vznikajícího SSSR získala v ČSR podporu zcela ojedinělého rozsahu.⁴³

Další příliv běloruských studentů, tentokrát však již do České republiky, byl zaznamenán až po nástupu prezidenta Lukašenka k moci.⁴⁴ Represivní změny v oblasti vzdělávání byly stejně citelné jako změny ve vládě. Prezident zakázal vyučování dějepisu podle učebnic, které vyšly po roce 1991 (vyhlášení Nezávislé Běloruské republiky), zavedl ruštinu jako úřední jazyk, a běloruský jazyk byl postupně vytlačován z rozvrhu hodin žáků i studentů. Po prezidentských volbách v roce 2001, kdy pro Lukašenka měla být zmanipulovaná až třetina hlasů, bylo uzavřeno Národní humanitní lyceum, poslední střední škola, kde byly vyučovány všechny předměty v běloruštině

---

⁴¹ Běloruští studenti se však v těchto městech vzdělávali i na vlastní náklady. Podle informací v akademickém roce 1924/1925 studovalo jen na Univerzitě Karlově celkem 110 běloruských posluchačů.

Srov. tamtéž. S. 88.

⁴² Srov. DATTI, A. Bělorusko a Bělorusové. In PEŠKOVÁ, M. a kol. *Jsem imigrant*. S. 83.

⁴³ Ústřední instituce, Ruská pomocná akce se vedle péče o uprchlíky starala i o pomoc hladovějícímu Rusku. Tato mezinárodní akce byla však v polovině roku 1922 sovětskou vládou zastavena. Ruská pomocná akce se tak zaměřovala zejména na zřízení škol (díky ní vznikla i Ruská právnická fakulta, Ukrajinská svobodná universita, Ruský pedagogický ústav aj). Náklady vynaložené na Ruskou pomocnou akci přesáhly půl miliardy korun.

Srov. FREIOVÁ, Michaela. *Uprchlíká otázka* [online]. Dostupné z:

<<http://www.obcinst.cz/cs/Studie-OI-c-3-UPRCHLICKA-OTAZKA-A-MY-c516/>>.

KOLENOVSKÁ, D. *Běloruská emigrace v Československu (1918-1938)*. S. 88.

⁴⁴ Můžeme se tak jen domnívat, že v období mezi válkami a v druhé polovině 20. století, byli Bělorusové považováni za součást sovětské emigrace. Tomu nasvědčuje i to, že minulost, tedy informace o Bělorusech, jsou zahrnuty v historii SSSR.

a kde vyučovali běloruští vlastenci a přední postavy běloruské opozice. Zavřena byla zároveň také Evropská humanitní univerzita (EHU) v Minsku.⁴⁵

Ačkoliv podle jedné z účastnic projektu ADCH Praha počet poskytnutých stipendií běloruským studentům v posledních letech prudce klesl, podle statistických údajů ČSÚ běloruských vysokoškoláků v ČR každým rokem přibývá. Zatímco v roce 2003 studovalo v ČR vysokou školu 184 Bělorusů, o rok později to bylo o 12 studentů víc. V roce 2005 se tento počet zvýšil na 249 a v roce 2006 pak na 309. Poslední statistika ČSÚ, zabývající se kromě jiného také cizinci v ČR uvádí, že v roce 2007 byl počet vysokoškolských studentů s běloruským občanstvím v ČR 351.⁴⁶

Vzdělávání je těmto studentům umožněno zejména díky vládnímu stipendiu či jinému studijnímu programu, který obvykle zahrnuje také jazykovou přípravu. Roční kurz, zaměřený na osvojení si českého jazyka a přípravu na přijímací zkoušky na VŠ, absolvovala ve školním roce 2006/2007 také skupina běloruských studentů projektu Vzdelání běloruských studentů v České republice ADCH Praha.

1.2 Projekt Vzdelání běloruských studentů v České republice

Abych se v této práci mohla podrobněji zaměřit na účastníky projektu, v této kapitole ve stručnosti představím hlavní cíl a dosavadní průběh projektu ADCH Praha, jehož délka byla stanovena na 4 roky, konkrétně pak od července 2006 do září 2010.

Do projektu tehdy vstoupilo celkem osm studentů, kteří pochází z oblasti Grodno a Vitebsk. Podle projektového návrhu, který byl podán na MZV ČR, cílovou skupinou měli být Bělorusové ve věku 18 – 26 let, kteří měli předpoklady ke studiu a kteří z důvodu politického režimu nemohli v Bělorusku studovat. „*Cílem projektu je nabídnout mladým lidem z Běloruska možnost získat vysokoškolské vzdělání evropského formátu v České republice.*“⁴⁷ Vedle toho ADCH Praha ve svém projektovém návrhu definovala také svoje očekávání. Studenti by se podle nich měli stát vkladem pro budoucí rozvoj běloruské demokracie a podle možností se v jejich vlastní zemi také realizovat. Mezi hlavní myšlenku projektu, odpovídající cílům transformační spolupráce, patřilo, že demokratická společnost, ve které studenti budou žít, jim nabídne

---

⁴⁵ Srov. DATTI, A. Bělorusko a Bělorusové. In PEŠKOVÁ, M. a kol. *Jsem imigrant*. S. 86.

⁴⁶ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Cizinci v České republice 2008*. Praha: Český statistický úřad, 2008. S. 182.

⁴⁷ ŠIMEK, Pavel. *Projekt „Vzdělání běloruských studentů v České republice“*. Praha: ADCH Praha, 2006. S. 1-2. [návrh projektu].

jiný úhel pohledu na svět, organizaci veřejné společnosti, její hodnoty a zásady založené na koncepci právního státu.

Seznámená s průběhem a podmínkami celého projektu, nastoupila skupina osmnáctiletých Bělorusů ke studiu českého jazyka a přípravě k přijímacímu řízení na VŠ. Hromadně se jednou za měsíc studenti setkávají s asistentem, který kromě jejich účtů a hospodaření s penězi, kontroluje a hodnotí také jejich studijní výsledky. Asistent řeší problémy svázané se studiem, vyřizování dokumentů a jiné administrativní záležitosti. Kromě technické pomoci se charita snažila mladým Bělorusům poskytnout i jisté „rodinné zázemí“. Každému ze studentů byl hned po příjezdu z Běloruska přidělen „český opatrovník“, který má být připraven nejen pomoci, ale zároveň být studentovi důvěrnou osobou, které se může kdykoliv bez obav svěřit.

Materiálně jsou účastníci projektu zabezpečeni měsíčním stipendiem ve výši 7.000,- Kč. Tato suma má studentovi pokrýt náklady na stravování a osobní potřeby. Bydlení, které má zajištěné na studentských kolejích, cestování a náklady spojené se studiem mu pak měsíčně proplácí ADCH Praha zvlášť. Studentům je přitom zakázáno přivydělávat si peníze prostřednictvím brigád či jiné práce. K povinnostem, které patří k účasti v projektu, je práce v charitních zařízeních. Studenti musí odpracovat deset hodin za semestr. Jejich práce obvykle spočívá ve výuce ruského jazyka na ADCH, pomoci při práci s uprchlíky na ruzyňském letišti, organizaci letního tábora pro děti z Běloruska v ČR či v práci v jiném typu charitního zařízení. Pokud student tuto podmínku řádně naplňuje, jsou mu podle harmonogramu projektu poskytnuty finanční prostředky pro vycestování do Běloruska a návrat. Dobou pobytu se předpokládá cca jeden měsíc v období letních prázdnin. Do Běloruska mohou účastníci projektu jinak odjet pouze dvakrát v roce.⁴⁸

Celý projekt je rozdělen do čtyř fází. První, tzv. Příprava, ve které proběhlo přijímací řízení a odjezd do ČR, druhá fáze, tzv. Jazyková příprava adeptů studia na UK v Praze, třetí, tzv. Nástup do bakalářského typu studia na vysoké škole a poslední z nich je Postrealizační fáze, ve které chce ADCH Praha nadále zůstat se studenty v osobním kontaktu. Do současné doby⁴⁹ projekt probíhal podle stanoveného harmonogramu. Studenti studují na vysokých školách v Olomouci, Praze a v Ústí nad Labem. K několika změnám došlo následkem porušení pravidel projektu ze strany studenta,

---

⁴⁸ Srov. Tamtéž. S. 7.

⁴⁹ Čtenář této práce musí však předpokládat, že uvedená reflexe průběhu projektu je aktuální pouze do poloviny srpna 2009.

nepřijetí studenta na VŠ nebo nezvládnutí studia. Vedení ADCH Praha přijalo na základě žádostí do projektu tři nové studenty, kteří do ČR přijeli za účelem studia buď v rámci jiného programu nebo zcela nezávisle. V současné době je do projektu zapojeno celkem osm běloruských studentů, z nichž pouze pět je v charitním programu od září 2006.⁵⁰

Od úvodní kapitoly, která v mnohém odkazovala na absolventskou práci a hlavní ideu projektu, nyní svoji pozornost přenesu na běloruské studenty a jejich nový život, který byl odstartován vstupem do projektu. Kromě toho, že studenti získali tímto „vstupem“ mnoho nových sociálních rolí, stali se zároveň klienty Arcidiecézní charity Praha, a tedy klienty sociální práce.

Navrátil ve svém článku s titulem *Životní situace jako předmět intervence sociálního pracovníka*, který v roce 2003 vyšel v časopisu *Sociální práce*, vzpomíná na jednu z otázek, se kterou se v průběhu svého pedagogického působení opakovaně setkává. Tato otázka zní: *«Jaký je vlastně předmět intervence sociálních pracovníků?»*.⁵¹ Třebaže odpověď může čtenář najít právě v samotném názvu Navrátilova článku, autor upozorňuje na její důležitost ve vztahu k definování oborové identity. Faktory, které rozhodovaly o přijetí adepta do projektu byly podle dostupných informací také ekonomického charakteru. Běžným způsobem bychom mohli říct, že vedení ADCH Praha se rozhodovalo na základě životní situace jedince. Pozorovat bychom přitom mohli typ rodiny, měsíční příjem rodiny, zdravotní stav studenta, jeho studijní předpoklady atd. Na otázku, jak je termín životní situace ukotven ve vědě a jak dále souvisí se sociální prací, se budu snažit odpovědět v následující kapitole.

---

⁵⁰ Případy studentů, kteří byli v průběhu projektu vyloučeni nebo z něho sami vystoupili, zde z důvodu nedostatku informací nezmiňuji.

Srov. JURÁČKOVÁ, Anna. *Projekt „Vzdělání běloruských studentů v České republice“ ADCH Praha jako jedna z forem realizace Programu transformační spolupráce MZV ČR*. Absolventská práce obhájená na CARITAS VOŠs v Olomouci r. 2009. S. 40-41.

⁵¹ NAVRÁTIL, Pavel. *Životní situace jako předmět intervence sociálního pracovníka*. *Sociální práce. Životní situace jako předmět intervence sociálního pracovníka. Sociální práce/ Sociálna práca*, Brno: ASVSP, 2003. S. 84

2 TEORETICKÁ ČÁST

Teorie, kterou se chystám prezentovat v následující kapitole, vychází z „dílň“ předních teoretiků sociální práce v českém prostředí. Pavel Navrátil a Libor Musil přednášejí na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně a jsou hlavními autory konceptu životní situace a sociálního fungování, které rozpracovali na základě díla *The common base of social practise*, Američanky Harriet Bartlettové (1970).⁵² Hlavním cílem kapitoly je vymezit teoretický rámec této práci tak, aby odpovídal jednak jejímu kontextu, ale zároveň, aby čtenáře obohatil i bez ohledu na téma práce.

Běloruští studenti žijí v České republice téměř tři roky. Jak po tolika letech vnímají svoji životní situaci? Dříve než budu hledat odpověď na tuto otázku, představím psychologické vymezení pojmu vnímání a následně pak koncept životní situace a sociálního fungování.

2.1 Vnímání a sociální percepce

Ačkoliv se v kontextu názvu této práce může zdát pojetí vnímání⁵³ jako takové jasné, ráda bych nejprve uvedla některá teoretická východiska, která z pohledu psychologie k tomuto kognitivnímu (poznávacímu) procesu neodmyslitelně patří.

Vnímání je původní vývojovou formou poznávání a tedy i základní složkou orientace organismu v životním prostředí. Podle Encyklopedie obecné psychologie jde o „[...] složku komplexního přijímání a zpracování informací o vnějším světě i vnitřním prostředí organismu.“⁵⁴ Jak se vnímají lidé a jaké si o sobě vytvářejí dojmy? To jsou prvořadě otázky, kterými se zabývá sociální psychologie, jinak také věda o sociální interakci⁵⁵. Sociální percepce je pojem, který v tomto kontextu představuje jakési „vytvoření si obrazu“ druhého člověka. Tento termín se v užším slova smyslu týká vnímání a posuzování druhých osob a sebe sama.⁵⁶ Podle Heidera kromě sociální percepce osob, existuje také sociální percepce situací.⁵⁷ Nakonečný pak ještě dále

---

⁵² Srov. tamtéž. S. 87.

⁵³ Vnímání, jinak také percepce.

Srov. PLHÁKOVÁ, Alena. *Učebnice obecné psychologie*. Praha: Academia, 2004. S. 100.

⁵⁴ NAKONEČNÝ, Milan. *Encyklopedie obecné psychologie*. Praha: Academia, 2003. S. 382.

⁵⁵ Podle Nakonečného jde o proces, v němž na sebe individua vzájemně reagují, stimulují se, a tak rozvíjejí řetěz akcí a reakcí.

NAKONEČNÝ, Milan. *Sociální psychologie*. Praha: Academia, 1999. S. 45-56.

⁵⁶ Srov. tamtéž. S. 83.

⁵⁷ Srov. tamtéž. S.89.

rozvádí tzv. vnímání sociální situace, což podle něj znamená „[...] vnímání druhé osoby v určitém situačním kontextu.“⁵⁸ To je definováno ze dvou stran. V prvním případě jde o sociální situaci, ve které je sám subjekt aktivním účastníkem jako partner přímé interakce, a v druhém případě jde o sociální situaci, kterou s větší či menší psychickou, ale nepřímou zaujatostí pozoruje.⁵⁹

Výše uvedená deskripce pojmu vnímání si klade za cíl, představit alespoň část z jejího odborného zakotvení v obecné a sociální psychologii, a to i přesto, že pojem je v souvislosti s touto prací považován jako vyjádření vlastního pocitu, kterým běloruští studenti vyjádří svoji životní situaci.

2.2 Životní situace a sociální fungování

Přestože předmětem bakalářské práce je vnímání životní situace běloruských studentů v ČR, v této části bych ráda čtenáře seznámila se samotným termínem životní situace, který je sice běžně užívaný, jeho vědecké využití však ukazuje jeho obsahovou mnohoznačnost. Pojem životní situace je úzce spojen s pojmem sociální fungování, který charakterizuje podstatnou vlastnost každé životní situace. Z tohoto důvodu se v následující kapitole budu zabývat konceptem sociálního fungování, který je mimochodem také určující pro definici cíle sociální práce.⁶⁰

2.2.1 Sociální fungování

Pojem, lépe pak koncept, kterému je z části věnována tato kapitola, je teoreticky definován jako primární cíl sociální práce. Úkolem sociálního pracovníka je pomoci jedinci tak, aby byl opět schopen fungovat. Sociální fungování ve své podstatě vychází z pojetí jedinečnosti a neopakovatelnosti každého člověka.

Pomáhat jednotlivcům a sociálním systémům zlepšovat své sociální fungování a měnit sociální podmínky tak, aby chránily tyto jednotlivce a systémy před potížemi ve fungování.⁶¹ ... Cílem sociální práce je podpora sociálního fungování klienta v situaci, kde je taková potřeba buď skupinově, nebo individuálně vnímána a vyjádřena. Sociální

---

⁵⁸ Tamtéž. S.90.

⁵⁹ Příkladem toho může být osoba sledující skupinu demonstrantů. Srov. tamtéž.

⁶⁰ Srov. NAVRÁTIL, P. *Životní situace jako předmět intervence sociálního pracovníka*. S. 87.

⁶¹ SHEAFOR, Bradford a kol. Podle NAVRÁTIL, Pavel. *Teorie a metody sociální práce*. Brno: Marek Zeman, 2001. S. 11.

práce se profesionálně zabývá lidskými vztahy v souvislosti s výkonem sociálních rolí (sociální fungování).⁶²

Termín sociální fungování rozpracovala ve svém díle *The common base of social work practise* Harriett M. Bartlett. Podle této autorky jde o interakci, která probíhá mezi lidmi a nároky prostředí. Životní situace je přitom významně ovlivněna nároky prostředí. Zvládání se týká lidského úsilí řešit situace, které mohou být vnímány jako životní situace nebo problémy života. Primárně jsou tyto životní úkoly lidmi prožívány jako tlaky z jejich sociálního prostředí. Bartlett tento koncept dále doplňuje: „[...] *Odsud vycházejí dvě významnější myšlenky: na jedné straně lidské zvládání a na straně druhé požadavky prostředí. Aby se tyto myšlenky mohly stát součástí jednoho celistvého konceptu, musí být propojeny stejnou dimenzí a tou je koncept sociální interakce.*“⁶³ Lidské zvládání, coping, představuje individuální či skupinové schopnosti řešit problémy. Vedle toho však Bartlett nahlíží ještě druhou dimenzi této teorie, ve které daný jedinec či skupina o řešení svého problému usiluje. Tento kontext popisuje jako požadavky prostředí, *environmental demands*.⁶⁴

Mimoto je sociální fungování interpretováno také uznávaným slovníkem sociální práce, který vydala Národní asociace sociálních pracovníků (NASW) v roce 1995. Sociální fungování znamená podle slovníku: „*Naplnění rolí člověka ve společnosti, ve vztahu k lidem v bezprostředním sociálním okolí i ve vztahu k sobě samému. Toto fungování zahrnuje uspokojování jak základních potřeb, tak těch, na kterých závisí jeho uplatnění ve společnosti.*“⁶⁵ Podle NASW lidské potřeby zahrnují: tělesné aspekty (přístřeší, jídlo, bezpečí, zdravotní péče, ochranu) dále pak osobní naplnění (vzdělání, hodnoty, estetika, odpočinek, náboženství, dosažení úspěchu), emocionální potřeby (pocit sounáležitosti, vzájemná péče, společenství) a adekvátní sebepojetí (sebeúcta, sebedůvěra a osobní identita).⁶⁶ Otázka nyní zní: Co termín sociální fungování objasňuje ve vztahu k životní situaci? Podle Navrátila označuje komplex následujících skutečností:

---

⁶² NAVRÁTIL, P. *Teorie a metody sociální práce*. S. 11-12.

⁶³ BARTLETT, Harriett. Podle NAVRÁTIL, P. *Teorie a metody sociální práce*. S. 12.

⁶⁴ Srov. tamtéž.

⁶⁵ BARKER, Robert. Podle MUSIL, Libor; NAVRÁTIL, Pavel. *Sociální práce s příslušníky menšinových skupin* [online]. S. 119. Dostupné z: <socstudia.fss.muni.cz/pristup.php?soubor=080404095539.pdf>.

⁶⁶ Stejně jako definice uvedená na předchozí straně (Horejsi, Navrátil) i podle NASW je nejvýznamnější rolí sociálních pracovníků pomoc jednotlivcům, skupinám či komunitám zlepšit nebo obnovit jejich schopnost sociálního fungování. Srov. tamtéž. S.119-120.

1. lidé a prostředí jsou v neustálé interakci;
2. toto prostředí klade na člověka určité požadavky (formuluje očekávání, definuje role) a člověk je nucen nějakým způsobem na ně reagovat;
3. mezi požadavky prostředí a člověkem je obvykle rovnováha. Problém vzniká tehdy, pokud lidé požadavky prostředí dostatečně nezvládají;
4. někteří lidé jsou si schopni s problémem poradit sami, a tím znovu nastolit rovnováhu, jiní tuto schopnost nemají a svou problémovou situaci nezvládají;
5. příčinou problémů nebo jejich nezvládnutí může být jak nedostatek dovedností na straně klienta, zároveň však i nepřiměřenost požadavků prostředí vůči němu;
6. předmětem intervence sociálního pracovníka je interakce mezi schopností klienta zvládat a také tím, co od něj prostředí očekává, jeho cílem je podporovat sociální fungování klienta tím, že mu pomáhá obnovit nebo udržovat rovnováhu.⁶⁷

Tento koncept Navrátil redefinoval o další dimenzi jeho chápání. Nejenže totiž sociální prostředí definuje svoje očekávání a požadavky směrem k jednotlivci (či skupině), avšak i jedinec (skupina) může mít svoje očekávání vůči prostředí. V takovémto případě Navrátil vymezuje sociální fungování jako „*vztah mezi očekáváním jednotlivce a sociálního prostředí*“.⁶⁸ Takovéto vyložení vztahu člověka a jeho prostředí jedinci udává dynamickou, aktivní roli⁶⁹, se kterou do interakce s prostředím vstupuje. [...] „*Člověk není vydán na pospas požadavkům svého sociálního prostředí, vůči tomuto prostředí se vymezuje.*“⁷⁰ Svým jednáním pak spoluvytváří nejen vlastní životní situaci, nýbrž i životní situaci druhých lidí.

2.2.2 Životní situace

Životní situace je teoreticky prezentována jako individuální konfigurace bariér a předpokladů sociálního fungování. Tím se rozumí životní situace, která je

---

⁶⁷ Tuto myšlenku autor společně s Musilem rozpracoval na základě pojetí konceptu sociálního fungování H. Bartlettové.

Srov. NAVRÁTIL, P. *Životní situace jako předmět intervence sociálního pracovníka*. S. 87.

MUSIL, L; NAVRÁTIL, P. *Sociální práce s příslušníky menšinových skupin* [online]. S. 118-119.

⁶⁸ NAVRÁTIL, P. *Životní situace jako předmět intervence sociálního pracovníka*. S. 87.

⁶⁹ Jedinec má tvůrčí roli, ve kterém se tvůrčím aktem stává právě očekávání.

Srov. tamtéž. S. 89.

⁷⁰ Tamtéž.

charakteristická množstvím neopakovatelných faktorů, bránící nebo usnadňující jednotlivci či skupině v jeho sociálním fungování. Důležitým faktem také je, že tento termín vymezuje předmět intervence sociálního pracovníka⁷¹. Musil a Navrátil ve Sborníku prací Fakulty sociálních studií brněnské univerzity vystihují důležitost tohoto pojmu v praxi sociální práce. Podle nich je reflexe životní situace klienta prvním a nezbytným krokem k volbě takových cílů a metod intervence, které mohou přispět ke změně klienta, posílit jeho schopnosti zvládat požadavky prostředí a přispět tak k obnovení jeho sociálního fungování.⁷²

Fyziologická, psychologická, sociální a noogenní (duchovní). To je výčet dimenzí, které podle Musila a Navrátila můžeme považovat za součást životní situace.⁷³ Jiní autoři se zase zabývají prvky a systémy, které životní situaci utvářejí:

- věk, pohlaví, stav, složení domácnosti;
- rodinná struktura a vztahy (biologické/nevlastní děti atd.);
- zaměstnanost, postavení v zaměstnání, jeho charakter;
- sociální aktivity a zájmy (koníčky, rekreační aktivity atd.);
- členství ve formálních skupinách (církve, politická strana atd.);
- zdroje podpory a napětí v sociálních interakcích (mezi lidmi, mezi lidmi a komunikačními systémy atd.);
- využití formálních zdrojů (zdravotní péče, sociální zabezpečení atd.);
- neformální zdroje (širší rodina, příbuzní, přátelé, sousedi, svépomocné skupiny).⁷⁴

Na základě těchto systémů byl pro potřebu empirického šetření a podle vlastních postřehů studentů vytvořen stejný počet systémů, které se podílejí na utváření jejich životní situaci v ČR.⁷⁵

Tyto systémy se promítají do jedincových rolí⁷⁶ a spoluvytvářejí tak jeho životní situaci. V průběhu životního cyklu člověka se však tyto role různě proměňují, a to jak

---

⁷¹ Takový předmět intervence je zároveň klíčový pro posuzování životní situace a budoucí průběh řešení problému jedince či skupiny.

Srov. NAVRÁTIL, Pavel. Posouzení životní situace: úvod do problematiky. *Sociální práce*. 2007, Brno: AVSP. S. 72.

⁷² Srov. MUSIL, L.; NAVRÁTIL, P. *Sociální práce s příslušníky menšinových skupin* [online]. S. 120.

⁷³ Srov. MUSIL, Libor; NAVRÁTIL, Pavel. Podle NAVRÁTIL, P. *Životní situace jako předmět intervence sociálního pracovníka*. *Sociální práce*. S. 89.

⁷⁴ Srov. NAVRÁTIL, P. *Životní situace jako předmět intervence sociálního pracovníka*. S. 89.

⁷⁵ Viz. kapitola 3

v závislosti na očekávání prostředí, tak na očekávání jedince ve vztahu k prostředí. V situaci, kdy dochází ke změně rolí, je potřebná pomoc sociálního pracovníka. Jeho úkolem je pomoci klientovi „porozumět požadavkům nové role, akceptovat ji a aktivně ji začít naplňovat.“⁷⁷

Navrátil, který se společně s Musilem zabývá sociální prací s příslušníky menšinových skupin, hovoří o tom, že k této cílové skupině je v obdobné situaci však třeba přistupovat odlišně. Zdůrazňuje, že příslušníci menšinových skupin „[...]se pohybují v kulturně odlišné «velké» společnosti, která na ně klade pro ně obtížně srozumitelné, těžko přijatelné nebo příliš náročné požadavky.“⁷⁸ Nerovnováha mezi jejich schopností zvládat a povahou očekávání okolní společnosti často souvisí s nesouladem kulturních představ, s kulturními a materiálními deficitem členů menšinových skupin a s jejich omezenými možnostmi účasti na rozhodování.⁷⁹ Autor proto doplňuje důležitý fakt: „Při práci s menšinovými klienty bývá úkol sociálního pracovníka ovšem opačný: člen menšiny je uvězněn v roli znevýhodněného a marně se snaží zlomit očekávání, že nikdy nezvládne to, co «ti druzí».“⁸⁰ Sociální pracovník by tedy v tomto případě měl jedinci či skupině napomoci roli znevýhodněného změnit nebo opustit.⁸¹

Životní situaci na konci svého článku, nazvaném Životní situace jako předmět intervence sociálního pracovníka Navrátil jednoduše definuje jako: „vztah vzájemných očekávání mezi člověkem a jeho (sociálním) prostředím (očekávání má charakter nároku, úkolu i touhy a přání).“⁸²

---

⁷⁶ K rolím jedince, jinak také soustavám očekávání, které pomáhá sociální pracovník svým klientům zvládat, patří např. role dítěte, rodiče, zaměstnance, partnera, pacienta aj.
Srov. tamtéž. S. 89-90.

⁷⁷ Tamtéž. S. 90.

⁷⁸ MUSIL, L; NAVRÁTIL, P. *Sociální práce s příslušníky menšinových skupin* [online]. S. 120-121.

⁷⁹ Srov. tamtéž.

Berry, odborník zabývající se interkulturní psychologií, ukazuje na skutečnost, že při styku příslušníku minoritní etnokulturní skupiny s dominantní kulturou dochází u jednotlivců minoritní skupiny k velké řadě změn. Ty se týkají zdánlivě jednoduchých změn jako je např. oblékání, způsob stravování, vyjadřování, aj. Avšak dosahují změn na úrovni obtížných stavů nejistoty, depresí a úzkosti.

Srov. BERRY, John. Podle PRŮCHA, Jan. *Interkulturní psychologie*. Portál: Praha, 2007. S. 104.

⁸⁰ NAVRÁTIL, P. *Životní situace jako předmět intervence sociálního pracovníka*. S. 90.

⁸¹ Srov. tamtéž.

K tomuto textu si trůfám doplnit, že navzdory tomu, že běloruští studenti, jakkoliv se s těmito deficitem či v krajním případě bezmocí v majoritní společnosti setkávali nebo setkávají, jejich statut studenta, stipendisty, účastníka charitního projektu..., je do jisté míry těchto tlaků nevědomě zbavuje sám.

⁸² NAVRÁTIL, P. *Životní situace jako předmět intervence sociálního pracovníka*. S.93.

Jakkoli současní teoretikové sociální práce životní situaci interpretují, a tím se zároveň zavazují k jeho dalšímu rozpracování⁸³, je možné konstatovat, že životní situace každého člověka má svoji specifickou strukturu a podléhá vlivu prostředí i očekávání daného jedince. Ačkoliv předmětem této práce, jak už bylo dříve řečeno, je životní situace šesti běloruských studentů v ČR, čímž se vlastně dotýkám teorie sociální práce s příslušníky menšinových skupin podle Musila a Navrátila, není mým cílem na tomto místě jejich teorii podrobněji prezentovat. V této práci se totiž nestavím do role sociálního pracovníka, který podrobně zmapuje, porozumí ba i posoudí životní situaci jedince. V této práci se čtenář bude moci seznámit s životní situací několika běloruských studentů, podle toho, jak ji vnímají oni sami.

---

⁸³ Srov. tamtéž.

3 PRAKTICKÁ ČÁST: Empirické šetření

Vztah Čechů k cizincům, ochota Čechů s cizinci žít, povaha českých zákonů týkajících se cizinců, xenofobie v české společnosti, to všechno jsou témata, kterými se v dnešní době zabývají mnohé výzkumy a studie. Charakteristické jsou přitom tím, že obvykle vycházejí z perspektivy majority.⁸⁴ Touto částí práce, jejíž hlavním úkolem je představení životních situací šesti běloruských studentů, podle toho, jak ji vnímají oni sami, bych mimo jiné také ráda doplnila právě perspektivu opačnou. V kapitole nazvané Profily studentů bude mít čtenář možnost poznat pohled několika cizinců na majoritní společnost.

V následujících dvou kapitolách uvedu technické informace o provádění empirického šetření a dále pak věnuji pozornost každému studentovi zvlášť.

3.1 Cíl, jednotka empirického šetření

Cílem empirického šetření je představení životních situací čtyř Bělorusů a dvou Bělorusů, kteří jsou od roku 2006 nebo od roku 2008 účastníky projektu Vzdělání běloruských studentů v České republice ADCH Praha. Životní situace budou přitom prezentovány podle toho, jak je vnímají sami studenti. Společně s tím budou o studentech uvedeny také základní informace. Vznikne tak šest profilů, na základě kterých bude životní situace studentů v závěrečné části práce reflektována. Z důvodu zachování anonymity budou jména běloruských studentů zaměněna.

3.2 Průběh a technika empirického šetření

První částí empirického šetření proběhla od ledna do dubna 2009. Kromě toho, že jsem tehdy získávala informace pro potřeby AP, zároveň jsem pro účely BP sbírala i jiný druh údajů. Podle možností studentů jsem rozhovory prováděla v Praze na studentských kolejích, v prostorách ADCH Praha, v Olomouci a dále jsem se studenty komunikovala telefonicky nebo prostřednictvím elektronické pošty.⁸⁵

---

⁸⁴ Srov. KLVAČOVÁ, Petra a kol. *Jak se žije cizincům v České republice : Analýza biografických vyprávění* [online]. Dostupné z: <<http://biocizi.fsv.cuni.cz/>>.

⁸⁵ Získávané informace pro potřeby AP se tehdy týkaly zejména motivace k účasti na projektu, studia v ČR a plánů do budoucna. Mým úkolem bylo, z rozhovorů se studenty zjistit, zda jsou cíle projektu ADCH Praha a cíle MZV ČR naplňovány a také to, jak studenti sami průběh projektu reflektují.

Druhá část empirického šetření, červenec-srpen 2009, proběhla pouze v Praze na výše uvedených místech a dále pak v prostředí penzionu, kavárny a restaurace. Rozhovory trvaly vždy kolem dvou hodin. Z celkového počtu osmi účastníku projektu se mi podařilo navázat kontakt pouze se šesti z nich. Z tohoto důvodu se mi nepodaří vytvořit kompletní obraz o životní situaci všech účastníků projektu a její vnímání.

V průběhu šetření jsem použila techniku tzv. rozhovoru pomocí návodu, který představuje seznam otázek nebo témat, jež mají být v průběhu rozhovoru probrány. Podle této techniky mohou být formulace otázek přizpůsobovány dané situaci a je zcela na tazateli, jakým způsobem a v jakém pořadí informace získá. Technika je vhodná také v případě rozhovoru s více lidmi najednou. Podle Hendla ulehčuje jejich srovnání, pomáhá udržet zaměření rozhovoru, ale zároveň dotazovanému dovoluje uplatnit vlastní perspektivy a zkušenosti.⁸⁶

Hlavní témata rozhovoru byla přitom strukturována na základě definovaných systému, které životní situaci utvářejí⁸⁷ a v průběhu rozhovoru byla pak doplněna o jiné prvky samotnými studenty. Pro potřeby této práce byly vytvořeny následující systémy: systém 1: rodina (kontakt s domovem), systém 2: sociální aktivity a zájmy (záliby, trávení volného času), systém 3: členství ve formálních skupinách (škola, členství v projektu ADCH Praha, náboženství - členství v církvi, členství v běloruské komunitě v ČR aj.), systém 4: materiální zajištění (finance, bydlení aj.), systém 5: využití formálních zdrojů (zkušenosti s úřady, zdravotní péče, sociální zabezpečení), systém 6: zdroje podpory a napětí v sociálních interakcích (česká společnost, kultura, diskriminace aj.), systém 7: neformální zdroje (příbuzní, přátelé). Do tohoto celku témat jsem si na základě jedné z definic životní situace, kdy jde podle Navrátila o: „*vztah vzájemných očekávání mezi člověkem a jeho (sociálním) prostředím (očekávání má charakter nároku, úkolu i touhy a přání)*“⁸⁸ troufla zařadit i budoucí směřování studentů (systém 8: budoucí směřování), které podle mého názoru, výrazně ovlivňuje vnímání jejich současné životní situace (viz. výše: « *touhy a přání* »).

Srov. JURÁČKOVÁ, A. *Projekt „Vzdělání běloruských studentů v České republice Arcidiecézní charity Praha jako jedna z forem realizace Programu transformační spolupráce MZV ČR*. S. 41-46.

⁸⁶ Srov. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál, 2005. S. 174.

⁸⁷ Viz. kapitola 2.2.2

⁸⁸ Viz. kapitola 2.2.2

3.3 Profily studentů

Následujících šest profilů představuje vnímání vlastní životní situace běloruskými studenty v ČR, které jsou doplněny o údaje získané v průběhu celého empirického šetření. Jednotlivé profily budou obsahovat pouze ty údaje, s jejichž zveřejněním student souhlasil, a zároveň jen ty odpovědi, které student poskytnout chtěl. Je tak možné, že na některá z výše uvedených témat, prvků životní situace bude v některých profilech čtenář postrádat odpověď.

Je nutné podotknout, že u žádného z profilů není čtenáři nabídnut komentář ani jiné shrnutí. A to proto, že reflexe životní situace těchto studentů bude předložena v závěrečná částí práce.

Ljena

Do České republiky Ljena (27) přijela poprvé na jaře 2006 za účelem nostrifikace maturitního vysvědčení. Toto období pro ni bylo ve znamení velkého psychického vypětí. V Bělorusku se Ljena vyučila kadeřnicí. Svoji profesi se začala věnovat nejen v kadeřnickém salónu, ale i ve svém volném čase. Intenzivně se učila český jazyk, protože jejím jediným přáním bylo vycestovat do ČR, studovat, pracovat a žít nový život v Evropě. „*Já jsem jela za zážitkama, vzděláním, věděla jsem, co chci.*“ říká Ljena. Po složitém vyřizování dokumentů, přípravách a úspěšném absolvování přijímacího řízení na Vysokou školu ekonomickou v Praze (VŠE), opustila v září 2006 Ljena Bělorusko. Do projektu ADCH Praha se dostala shodou okolností. S účastníky projektu, kteří tehdy stejně jako ona cestovali do Prahy za vzděláním, se Ljena seznámila v autobuse. Podáním svojí žádosti na ADCH Praha byla po půl roce oficiálně považována za účastnici projektu. Pomoci, která se jí dostává od ADCH Praha si velice váží, tím víc, že dříve poznala, jaké to je žít bez pomoci druhých. K tomu Ljena říká: „*Mám finanční jistotu.*“ Na druhou stranu ale dodává: „*S měsíčním stipendiem sice vyžiju, ale už si nemůžu dovolit nic navíc.*“ V souvislosti s penězi Ljena začala hovořit i o svém bydlení. Přestože se na studentské koleji chystá bydlet i v příštím akademickém roce, raději by se již osamostatnila a žila v soukromí.. „*Chci se už postavit na svoje nohy, odstěhovat se z kolejí a být nezávislá.*“ I když, jak sama říká, je za pomoc ADCH Praha vděčná, ve svém věku by chtěla být už absolutně soběstačná.

Z důvodu obtížnosti studia po prvním roce přestoupila na České vysoké učení technické (ČVÚT). Obor Strojní inženýrství, který studuje již druhým rokem ji však

nenaplnuje. Jejím skutečným přáním je studium managementu, které zahrnuje mezi své koníčky. Volný čas Ljena spojuje zejména se vzděláváním a sportem. Stále se zdokonaluje v českém jazyce, v angličtině a plánuje si osvěžit také znalosti z italštiny. Krom toho se Ljena zmínila, že v České republice nemá mnoho přátel, a tak svůj volný čas tráví převážně sama. „*Politika mě nezajímá,*“ nechala se slyšet Ljena. I z těchto důvodů není aktivní v žádném z pražských běloruských spolků ani v jiné, podobně orientované organizaci. A jaký má Ljena postoj k náboženství? „*Věřím v sebe,*“ dodává sebevědomě. Zdůrazňuje přitom, že je zvyklá spoléhat se výhradně sama na sebe, mimo jiné i proto, že nemá přátele. I když ví, že svoji pomoc jí kdykoliv může poskytnout vedoucí projektu, Ljena říká, že v její blízkosti není nikdo, na koho by se mohla v těžké životní situaci obrátit. Absenci přátel si uvědomuje především tehdy, když je nemocná: „*Nebyl nikdo, kdo by mi šel do lékárny pro léky.*“

V rozhovoru Ljena několikrát vyslovila pojem rasismus. Ačkoliv říká, že se Češi proti přítomnosti cizinců v ČR výhradně nestaví, zároveň tvrdí, že cizinci Čechům vadí. Podle studentky má starší generace Čechů vůči Rusům, cizincům hovořícím rusky, nebo česky však s ruským přízvukem vypěstované předsudky. „*Například v autobuse nikdy nezvedám telefon.*“ Na základě mnoha zkušeností se tak Ljena preventivně chrání od nepříjemných narážek, směřujících na její původ.

„*Nikdy tu nezůstanu!*“ Tato účastnice projektu ADCH Praha v České republice příliš spokojená není. „*Celkově nejsou Češi otevření, například ve srovnání s Rusy.*“ Třebaže neví, co přesně by chtěla v budoucnu dělat, jejím snem je poznat jinou zemi, kde by našla zaměstnání, ekonomickou jistotu, šťastně se vdala a měla děti. „*Nechci být závislá na penězích [...], chtěla bych mít dobré auto, ale nepotřebuji to.*“ Takto vyjadřuje, jaký postoj má k penězům a jejich roli v osobním životě. Kromě samoty Ljenu v současné době trápí, že se nemůže postarat o svoje stárnoucí rodiče. Ti žijí s jejím starším bratrem v Minsku.

„*Určitě nechci za partnera Čecha.*“ Ljena je toho názoru, že čeští muži se neustále něčeho bojí, že postrádají gentlemanství a ve srovnání s Rusy nebo Bělorusy ženě neprojeví dostatečný zájem o život své ženy. „*Čech se bude spíše seznamovat přes internet, než aby někoho oslovil na ulici.*“ Z rozhovoru vyplynulo, že Ljena prožila v dřívějším partnerském vztahu s Čechem zklamání a že pevný partnerský vztah již delší dobu postrádá.

Jakoby sama chtěla shrnout svoji životní situaci, Ljena ke konci rozhovoru pronesla: „*Vyhovuje mi všechno, jen nemám s kým.*“ Z rozhovoru s Ljenou vyplynulo, že přes všechnu její nespokojenost s životem v ČR ji nejvíce trápí samota.

Jura

Jura (22) je jedním ze studentů, který vstoupil do projektu hned na jeho začátku. Stejně jako Ljeně, i Jurovi nikdo v rodině nevěřil, že by byl schopen opustit Bělorusko a studovat v zahraničí. Jeho rodiče a sestra žijí v grodenské oblasti.

Výběrové řízení do projektu ADCH Praha se uskutečnilo ve stejném roce, kdy Jura ukončil školu.⁸⁹ Na žádné z běloruských VŠ Jura ve studiu pokračovat nechtěl. Jediné co si přál, bylo vycestovat do zahraničí.

Po přípravném jazykovém kurzu na UK v Praze poslal svoji přihlášku na ČVUT. „*Moc jsem chtěl strojní fakultu ČVUT.*“ Později však zjistil, že studium je pro něj příliš náročné. „*Byl to koníček, raději jsem měl dělat jazyky,*“ lituje dnes svého rozhodnutí student. Dále na toto téma dodává: „*Koníček se neshoduje se snem, ne vždy je to to pravé.*“ Tímto se Jura zamýšlí nad vlastními sny a skutečnou realitou, která byla, co se studia týče, zcela jiná. V současné době ukončuje studium 1. ročníku oboru Praktická informatika, které hodnotí jako poměrně náročné, a přiznává, že s ním má problémy. I přesto, že si uvědomuje, že do skončení projektu vysokoškolský titul nezíská, svůj obor by chtěl v budoucnu dostudovat dálkově a zároveň přitom začít pracovat.

Jura má v ČR mnoho přátel jak mezi Ukrajinci, Rusy, tak mezi Bělorusy i Čechy. Mezi jeho přátele ze zahraničí patří kromě studentů také lidé, kteří v ČR již dlouhodobě pracují. Svůj volný čas tráví zejména s nimi, obvykle v přírodě za Prahou, kde opékají maso a baví se. Podobně jako Ljenu, ani Juru neláká členství v některém z běloruských spolků v Praze. „*Co chceme, to můžem.*“ Tak se Jura vyjádřil na otázku, jestli má dostatek prostoru a možností pro svůj osobnostní i profesní růst. Jak sám říká, jako účastník projektu se cítí být spokojený.

Tento student, který se narodil v Grodně, podle svých slov vyrostl v katolické rodině. „*Boha v kostele nenacházím, ale občas na to myslím. Možná někdy.*“ Ačkoliv víru v Boha Jura má, v současné době ji nemá potřebu prohlubovat. Hledá-li pomoc či radu, osobou, která mu ji vždy poskytne, je jeho česká opatrovnice. Pokud jde

---

⁸⁹ V době, kdy Jura navštěvoval školu byla povinná školní docházka 12 let.

o problémy všedního dne, o blízké přátele Jura nemá nouzi. Z jeho vyprávění lze cítit, že v nich hledá zároveň svůj vzor.

„*Raději bydlím sám,*“ zmínil se Jura. I když si na svoje současné ubytování zvláště nestěžuje, plánuje, že v následujícím školním roce si požádá o samostatný pokoj. Odpověď na finanční zajištění jeho života v ČR byla stručná. „*Měsíční stipendium nestačí.*“

„*Běloruská a česká kultura je hodně podobná, i jídlo je dost podobný,*“ nechal se slyšet student. Jediný kulturní rozdíl, o kterém se Jura v rozhovoru zmiňuje, je oblékání. „*Běloruský holky, když někam jdou, tak se připraví, aby vypadaly fakt dobře. Je jedno, jestli jim v tom bude moc teplo, nebude jim to příjemný [...], tady je to jinak.*“⁹⁰ Podle něj, české dívky ve srovnání s Běloruskami o svoji vizáž tolik nedbají.

Do Běloruska se Jura nikdy vrátit nechce. Představy o jeho vlastní budoucnosti je možné vyjádřit třemi slovy: svoboda, zahraničí a podnikání.

„*Svůj dítě bych v 18 letech nikam nepustil.*“ O své motivaci vycestovat do zahraničí a svém členství v projektu ADCH Praha Jura v průběhu rozhovoru říká: „*Nebyl cíl, nevěděl jsem, co chci.*“ Ačkoliv přesně neví, co by chtěl jednou dělat, jeho životní cíle už jsou jasnější, říká. A i přesto, že se mu v České republice líbí, s úsměvem na rtech, dodává: „*Chybí mi hodně, ale už to je směr.*“

Kát'a

Po ukončení prestižního běloruského gymnázia Jakuba Kolase byla Kát'a přijata na EHU. Obě školy byly z politických důvodů tehdy vládou zavřeny. Ve svých 16 letech, mladá Běloruska z Minska přijela do Poděbrad, aby se jako vládní stipendistka Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy ČR (MŠMT ČR) před vstupem na VŠ podrobila roční jazykové přípravě. Vzhledem ke skutečnosti, že její maminka byla z důvodu podpisu jistého dokumentu proti prezidentovi ve vězení a je známou představitelkou běloruské opozice, Kát'a na přání rodičů z Běloruska odjela. „*Já jsem nechtěla, ale věděla jsem, že je to lepší.*“

Po jazykovém kurzu Kát'a nastoupila ke studiu oboru Ekonomická teorie na UK v Praze. Z důvodu její nespokojenosti po dvou letech univerzitu opustila a přihlásila se na VŠE, kde za pouhé dva roky získala bakalářský titul v oboru Podniková ekonomika.

---

⁹⁰ I když to student neřekl přímo, v Bělorusku chodí ženy a dívky na veřejnosti oblékané velice elegantně. Studentka Aljona to vysvětluje tím, že v Bělorusku jsou ženy nuceny o muže daleko více bojovat. V průběhu druhé světové války zemřel v Bělorusku každý 4. muž. A následky toho, je možné pozorovat v Bělorusku ještě dnes.

Půl roku po ukončení stipendia MŠMT ČR, byla na začátku roku 2008 přijata do projektu ADCH Praha. V letním semestru 2009 tato studentka ukončila první ročník navazujícího magisterského studia.

Své budoucí profesi se Káťa věnuje i ve volném čase a to jako praktikantka v soukromé firmě. Vedle vzdělávání tráví nejvíce času se svým přítelem z Ruska, kterého poznala na jazykovém kurzu v Poděbradech. Volný čas je pro ni pak také ve znamení přátel, sportu, oblíbeného baletu, kterému se začala věnovat s příjezdem do ČR, a soukromého studia anglického jazyka. Káťa dříve v Praze navštěvovala jistý běloruský spolek, kde jako dobrovolník vyučovala děti běloruských emigrantů běloruštinu. Dnes však poukazuje na tamější problémy a říká, že se pouze nepravidelně účastní debat s běloruskými osobnostmi, kteří přijíždí do ČR na návštěvu.

Podobně jako Jura, i Káťa vnímá, že Bělorusové a Češi k sobě mají kulturně velice blízko. Po několikadenní návštěvě svého otce ve Švédsku však tvrdí: „*Švédové jsou kulturně Bělorusům blíží, než jsou Češi.*“ Na otázku, čím však už neodpověděla. Za místo svého domova Káťa považuje Evropu. „*Pro mě je domov tady – v Evropě se cítím líp, ve Švédsku se cítím líp.*“ Život v této skandinávské zemi porovnává s životem v ČR. „*Češi jsou uzavření, samy ty lidi [...], to se říká všeobecně o Čechách, že nejsou otevření světu. Připadá mi, možná se bojím, nevím. Slováci jsou otevření daleko víc.*“ Je možné se domnívat, že i z tohoto důvodu je většina přátel této studentky ze zahraničí. „*[...] jsou to hlavně Rusové, Bělorusové a mám taky několik kamarádek ze Slovenska. [...] Češi vůbec, mám jen dvě kamarádky Češky.*“

Káťa je jednou ze studentek, která se s narážkami na svůj běloruský původ dříve setkávala poměrně často. „*Na začátku to bylo těžký, já sem se tomu přizpůsobila, někdy nějaké urážky, ale dnes si už užívám.*“ Vysvětluje, že dnes už může, díky lepším jazykovým schopnostem, na nevhodné připomínky majoritní společnosti vhodně zareagovat. Káťa je toho názoru, že: „*Češi nemají rádi cizince.*“ S předsudky vůči Rusům a ruský hovořícím lidem, se Káťa setkává hlavně u starší generace Čechů. „*Studium na Karlovce nebylo příjemný. Na UK s námi nikdo dva roky nemluvil. Druhý rok s námi začal mluvit jeden Čech.*“ Líčí, jakou pozici měla společně se skupinou cizinců na VŠ. „*V kruhu nás bylo 8 cizinců a mezi námi byla jen jedna Ruska, stejně nám říkali Rusové.*“

Vstup do charitního projektu Káti symbolizuje období „nových začátků“. „*Když jsem přišla do projektu, všechno se mi změnilo tento period, skončila jsem bakaláře, ten přístup [...] tady mě znají jménem.*“ Hovoří o tom, že na MŠMT ČR byla jen jednou ze

150 běloruských stipendistů. „*Nemáš nikoho, na koho by ses mohla obrátit. Všechno musíš řešit sám.*“ A jak vnímá svoji účast v projektu? „*Tady přijdu, poprosím: Nemohli byste s tím něco udělat [...]?* Máš někoho, komu to můžeš říct, ty schůzky jsou dobrou věcí.“ Sama od sebe začala Káťa s nadšením hovořit i o své práci na Ruzyni. Pochvaluje si, že poznává nové věci, které by, jak sama říká: „*[...] v normálním životě, nikdy neviděla.*“

Domov ani rodiče této studentce nechybí. A to možná i z toho důvodu, že jako jedináček byla rodiči od dětství vedena k samostatnosti.

Pokud nastane nějaký technický problém v projektu, obrací se na vedení ADCH Praha. A pokud nastane problém v jejím osobním životě: „*Nejdřív to řeknu přítelovi, pak kamarádce.*“

S měsíčním stipendiem je Káťa spokojena říká, že v předchozím projektu, byla její finanční situace poměrně těžká. Zatímco dnes svoje měsíční výdaje odhaduje na 13.000,- Kč, stipendium poskytované MŠMT ČR činilo pouhých 7.000,- Kč.

Jako jediná ze studentů žije společně s přítelem v soukromém bytě. Ačkoliv chce v ČR získat trvalý pobyt, zatím si není jistá, zda-li v této zemi zůstane. Káťa by si přála studovat dále v zahraničí.⁹¹ V budoucnu by ráda pracovala ve firmě, která má pobočky v zemích východní Evropy, a to proto, aby mohla využít znalost obou rodných jazyků.

Káťa říká, že ve svém životě v ČR nic nepostrádá. Podle současných informací, bude po ukončení studia/projektu pracovat ve firmě, kde nyní vykonává svoji odbornou praxi a kde jí bylo nabídnuto pracovní místo. Již dnes, rok před ukončením projektu ADCH Praha, dělá studentka vše proto, aby v ČR mohla nadále zůstat.

Volod'a

O možnosti studovat v zahraničí se dnes již jednadvacetiletý Volod'a dozvěděl od kněze ve farnosti, kde pomáhal jako hlavní ministrant. Tento student má dva mladší bratry, kteří společně s rodiči žijí ve vesnici v severní části Běloruska.

I přestože byl po ukončení školy přijat na VŠ ve Vitebsku, kde měl vše dojednáno, aby mohl v září 2006 nastoupit ke studiu oboru Design, přihlásil se do výběrového řízení vyhlášeného ADCH Praha. Hlavní motivací k získání stipendia v ČR byla pro chlapce, kromě samotného studia, především velká příležitost žít v „*evropské zemi*“.

---

⁹¹ Vzhledem k tomu, že není občanem členské země EU, ji znemožňuje účast na některém ze zvýhodněných studijních programů jako je např. Erasmus či Leonardo.

Blízký vztah k umění a architektuře ho po ročním kurzu v Praze dovedl do Olomouce, kde na Univerzitě Palackého studuje obor Humanitní vědy. Vzhledem k tomu, že se Volod'ovi ve čtvrtém semestru nezdařila zkouška, v říjnu 2009 nastoupí do prvního ročníku téhož oboru znovu. Dnes říká, že pokud by si měl zvolit obor svého studia znovu, přihlášku by podal na jinou fakultu a nejspíš by studoval Dějiny umění.

Již od dětství měl Volod'a možnos cestovat, a to „*díky knězi*“, říká. Zřejmě i z tohoto důvodu bylo jeho snem vycestovat po ukončení školy do Polska nebo jiné evropské země. Jak sám říká: „*Poznal jsem už něco jiného.*“ Vysvětluje, že život v „*Evropě*“ je zajímavější. Svůj volný čas obvykle věnuje poznávání tuzemských i západoevropských historických památek. Neodmyslitelnou součástí jeho života v ČR jsou přátelé, se kterými rád posedí ve vinárně, navštíví taneční klub, kde se mimo jiné čas od času angažuje jako DJ. Skládání hudby na počítači, kulečník a auta jsou některé z dalších zálib, které Volod'a jmenuje.

Co se finančního zajištění týče, Volod'ovi měsíční stipendium stačí.

Olomouc, ve které žije už dva roky, se pro něj stala novým domovem, kde by se možná jednou chtěl usadit. V současné době je ubytovaný na studentských kolejích, které si velice chválí. Vzhledem k tomu, že žije v místě, které je určeno pro cizince, s ruský hovořícími přáteli je tak v kontaktu téměř denně. „*S Rusy máš široké spektrum komunikace, můžeš s nimi pít, kouřit, smát se [...], ale Češi pořád jen univerzita, zkoušky [...]. Jako kdybys mluvil s dědečkem a babičku a pili jste vodku.*“ Volod'a hovoří o tom, že ačkoliv je kultura českého a běloruského národa podobná, česká mentalita se od „*ruské*“ velice odlišuje. Podle Volodi jsou Češi poměrně dost pesimističtí a až příliš rádi hovoří o svých problémech. „*S ruským člověkem se domluvíš: půjdem tam a tam a tak to je. S Čechem se domluvíš na sedm a on ti zavolá, že ho bolí hlava nebo to vůbec nestihne.*“ Tím chtěl Volod'a vyjádřit, že nespolehlivost je jedna z charakteristických vlastností, která mu na Čechách vadí. Nicméně do Běloruska se vrátit nechce. „*Česká republika je nejideálnější evropská země pro můj život.*“ Tvrdí dnes Volod'a.

„*Mám všechno,*“ reaguje student na téma, které se týkalo jeho účasti v projektu. Dále dodává, že záleží pouze na něm, zda bude aktivní a využije-li možností, které mu život v ČR nabízí. Sám říká: „*Víc záleží na mě než na možnostech.*“ Volod'a je vedení ADCH Praha velice vděčný a svůj život v ČR vnímá jako dar. Z rozhovoru vyplynulo, že je obklopen velkým množstvím přátel. Koho však považuje za člověka, kterému může plně důvěřovat a který mu v případě potřeby nabídne pomocnou ruku?

„S problémem mi vždy poradí vedoucí projektu a pak je to hlavně kamarád z Běloruska, který tady učí.“

Svůj duchovní život nepřestal tento student žít ani s příchodem do ČR. *„Například někdy, když máš před sebou těžké období, cítíš, že potřebuješ podporu. [...] Když jsem na mši, cítím takovou svobodu vevnitř, něco takového je, [...] když odcházím z kostela, tak to cítím.“* Z rozhovoru bylo možné cítit, že Volod'a víru v Boha spatřuje ve svoji každodenní činnosti i ve světě kolem sebe. Je pro něj nutnou součástí života.

Přestože si svoji budoucnost tento mladík zatím neplánuje, na otázku, jak si představuje svůj život za deset let Volod'a odpověděl: *„Budu mít rodinu, domeček a budu žít v Čechách.“* Na životě v České republice se mu líbí široká nabídka možností. Svůj život srovnává s životem v Bělorusku. Říká: *„V Bělorusko je všechno stejné. Všichni jsou stejní. Kam tam máš jít do klubu? Všude to stojí moc peněz, špatná obsluha. Tady můžeš jít kam chceš, obsluha je příjemná, lidi s tebou promluví, usmějí se.“* Podle něj mají Češi zájem poznávat nové věci. Volod'a dál vysvětluje, že lidé v Bělorusku zajímá na prvním místě *„kolik máš peněz“*. Volod'ovi se líbí, že Češi si v hodnocení druhých moc nelibují. Myslí si, že majetek v životě Čecha nehraje tak zásadní roli, jako v životě Běloryse. *„Každý člověk se může rozhodnout co chce, v Bělorusku nemá takovou svobodu,“* dodává Volod'a.

Aljona

Aljona (22) pochází z vesnice v Grodenské oblasti. Ačkoliv její rodiče zemřeli, má ještě dva starší bratry, se kterými je od příjezdu do ČR v pravidelném telefonním spojení. Po skončení školy, se v jednom z běloruských učilišť zapsala do ročního kurzu počítačů. Zároveň začala studovat dálkově ekonomii, pracovat v obchodě jako účetní a v průběhu toho jeden rok navštěvovala také Katolickou univerzitu v Grodně, odkud si přinesla diplom katechetky.

„Chtěla jsem z Běloruska odejít, všeho nechat [...], moje rozhodnutí ovlivnil také můj psychický stav.“ Ačkoliv Aljona říká, že konkrétní cíl své cesty do ČR neznala, vycestování vnímala jako velkou příležitost. Po roční jazykové přípravě podala přihlášku na Univerzitu J. E. Purkyně (UJEP) v Ústí nad Labem, obor Sociální pedagogika. V zimním semestru 2009 tato studentka nastoupí již do 3. ročníku, ve kterém ji čeká tvorba bakalářské práce⁹² a složení státních závěrečných zkoušek. I

---

⁹² Tématem pro její BP je obchodování s lidmi.

když by ráda v navazujícím studiu pokračovala, je si vědoma, že v roce 2010 bude její stipendium ukončeno. Říká: „*Vše záleží na penězích.*“ Prostřednictvím ADCH Praha Aljona získala ve svém oboru za poslední tři roky mnoho praxe. „*Pracovala jsem s postiženými, s dětmi, se seniory, s uprchlíky,*“ říká, že v budoucnu by ráda zkusila pracovat i v jiné organizaci. Z jejího vyprávění bylo možné vyzorovat, že sociální práce, tak jak ji zatím zná, ji naplňuje. „*Když pomáháš, tak se ti to vždy vrátí dvakrát tolik, nejlepší je ale ten pocit uvnitř.*“

„*Náš pokoj je super, krásný. To se vůbec nedá srovnat s kolejemi v Praze.*“ V Ústí nad Labem je tato studentka spokojená nejen po stránce svého ubytování. Říká, že má kolem sebe mnoho ochotných lidí, kteří jí v případě potřeby vždy pomohou. „*Například české studentky ruštiny. Pomáhají nám a my pomáháme zase jim.*“ Nejbližší osobou v ČR je pro Aljonu Tamara. Nejenže je její sousedkou z vesnice, odkud obě dívky pochází, kamarádkou, po boku které seděla jedenáct let ve škole, ale i přítelkyní, se kterou v roce 2006 vstoupila do projektu ADCH Praha. Společně s Tamarou sdílí jeden pokoj a v průběhu dne je s ní v neustálém kontaktu.

Volný čas? Aljona odpověděla jednoslovně: „*Víkend.*“ Pokud pomine čas strávený s Tamarou, tyto dny obvykle tráví se svým českým přítelem. Vzájemně se navštěvuje také s přáteli střídavě v Praze a v Ústí nad Labem. Ačkoliv se dříve Aljona věnovala sportu, s příjezdem do ČR se této zálibě přestala věnovat. Co ji však baví, je četba. „*Pořád bych jen četla. Můžu číst třeba až do tří do rána.*“ Na téma volný čas dodává, že pokud by měla více finančních prostředků, ráda by cestovala a navštěvovala by také taneční kurzy salsy. „*Ze stipendia určitě nic nenašetříš,*“ říká studentka. Hospodaření s takto nízkým stipendiem považuje za poměrně náročné. Zdůrazňuje, že kromě financí spojených s životem v ČR, potřebuje finance také na dárky pro své blízké v Bělorusku.

Jak už bylo výše řečeno, nejdůležitější osobou v jejím životě je Tamara. „*Jsme jako sestry.*“ Hned vedle ní cítí velkou oporu ve své „české rodině“, kterou čas od času společně s Tamarou navštíví.

„*Bez víry bych některé životní situace nezvládla. [...], víra je na prvním místě,*“ říká Aljona. „*Vždy si představím, že jsou lidé, kteří jsou na tom hůř, já mám ruce, nohy, můžu se hýbat [...].*“ Víra v Boha a duchovní rovina života pro Aljonu znamená velkou oporu.. Hovoří o tom, že skrze svoji víru si uvědomuje, čeho se jí v životě dostává, o co v životě přichází a proč. S vděčností hovoří také o svojí účasti v projektu.

Aljona o běloruském a českém národu říká: „*Kulturně se moc nelišíme.*“ Jediné, kde kulturní rozdíl pozoruje, jsou muži. „*Češi jsou chladnější, nejsou tak na city jako Bělorusové nebo Rusové.*“ Sama dále dlouze hovoří o tom, co vše se jí na životě v ČR tolik líbí. „*Líbí se mi, že holky tu o svůj zevnějšek tolik jako Bělorusky nedbají.*“ Díky tomu, se tu nikdy necítí „*podřazeně*“, říká. Kromě toho si tato studentka také chválí českou kuchyni.

„*Je mi to jedno, co si druzí myslí nebo co si o nás říkají. Taky je to něco jiného v Praze, tam je hodně Rusáků. V Ústí problém nemáme.*“ Odpovídá na otázku, zda se v české společnosti setkává s předsudky vůči svému původu. Aljona to ještě doplňuje o zajímavý postřeh. „*Ve škole nás berou. Jde spíš o to, že jsme jiný - chodíme na podpatcích, a malujeme se, což Češky normálně moc nedělají, a také děláme všechny zkoušky na první pokus.*“ Hovoří o tom, že jako cizinka upoutává pozornost právě jiným stylem odívání a že zájem o ni navíc pak podpoří ještě vlastní úspěchy ve škole.

Do Běloruska by se už nikdy vrátit nechtěla. „*Jsem tu šťastná.*“ Aljona říká, že jejím domovem je Česká republika. „*Umím jazyk, mám tu přátele, znám českou mentalitu [...] a co v Bělorusku? Bratři mají už vlastní život. Nemám tam co dělat.*“

Snem Aljony je pracovat v Praze a založit si zde také rodinu. Současně je o své správně zvolené životní cestě pevně přesvědčena.

Tamara

Poté, co Tamaře zemřel tatínek, zůstala doma s maminkou a starším bratrem. Na střední škole studovala učitelství pro 1. stupeň základní školy a pak si podala přihlášku na vysokou školu. Cílem jejího studia byl obor Učitelství se zaměřením na výtvarnou výchovu. O výzvě ADCH Praha se Tamara dozvěděla až v den výběrového řízení od svoji dlouholeté kamarádky Aljony. Po jeho absolvování ji bylo oznámeno, že je do projektu přijata.⁹³ „*Nikdy bych nevěřila tomu, že se mi nabídne možnost studovat v zahraničí.*“ Přiznává, že zvláštní motivaci k vycestování do zahraničí neměla. „*Byl to možná jen takový sen.*“ V době, kdy se hlásila na VŠ, bylo v Bělorusku velice obtížné najít si v jejím oboru práci. „*Školy se zavíraly [...]. V naší oblasti bylo 200 pedagogů bez práce [...], a také lidé na vesnicích přicházely o místa.*“ Doplňuje Tamara.

Stejně jako Aljona nastoupí i Tamara po letních prázdninách do třetího ročníku UJEP, oboru Sociální pedagogika.⁹⁴ V průběhu studia měla problémy snad jen s českým

⁹³ V té době byla Tamara úspěšně přijata i na VŠ v Bělorusku.

⁹⁴ Ve svoji bakalářské práci se bude zabývat pracovní migrací.

jazykem, který byl pro ni ze začátku velice náročný. Vyzdvihuje přitom fakt, že ve škole má kolem sebe mnoho přátel, kteří jí vždy rádi pomohou. „*Speciálně jeden Čech, vždy když máme nějaký těžký úkol, tak se nás zeptá, jestli nepotřebujeme nějak pomoci.*“ Stejně jako Aljona, i Tamara za poslední dva roky získala mnoho zkušeností v oboru. Po bakalářském studiu by ráda pokračovala v navazujícím magisterském. Vzhledem k tomu, že charitní projekt bude zakončen, Tamara v souvislosti s dalším vzděláváním říká: „*Nevím co mě čeká.*“

V Bělorusku se Tamara věnovala aerobiku a kreslení. „*Ve škole máme mezi předměty například dvouhodinovou pauzu, ve které musíš někde čekat.*“ Vysvětluje, že v průběhu týdne jí čas na záliby nezbývá. V zimním semestru by chtěla začít s aktivnějším studiem anglického jazyka a mimoto také chodit do posilovny. Svůj volný čas věnuje komunikaci s přáteli a s rodinou přes internet. Přátele, mezi které patří Bělorusové, Rusové i Češi, nijak nerozlišuje. „*Naše národy se kulturně moc neliší.*“ Studentka tvrdí, že v „*mentalitě*“ těchto lidí nevnímá zásadní rozdíly.

Jak z rozhovoru vyplynulo, pro Tamaru jsou v životě v ČR nejdůležitější dvě osoby. Těmi je Aljona, nejlepší přítelkyně a Tamarin přítel, jehož rodným jazykem je ruština. „*Jako první o mých problémech ví Aljona.*“ Pokud nastanou nějaké nesrovnalosti s dokumenty či problémy svázané s projektem, pak se obrací na vedoucího projektu a na svoji „českou rodinu“. „*Moje česká rodina je pro mě velkým morálním vzorem, [...] moc hezky se k nám chovají.*“ Vřelý vztah má i s opatrovníky Tamary.

Malý studentský pokoj na kolejích v Ústí nad Labem jí zcela vyhovuje. „*Všechno je tam opravené a pěkné.*“ I když hovoří o tom, že cena za ubytování není příliš vysoká, popisuje všechny náklady, které jsou s životem studenta spojené a dodává, že převyšují částku měsíčního stipendia.

„*Za to, že jsem tu, vděčím Bohu.*“ Její život je úzce spojen s vírou v Boha. Společně s Aljonou se k němu obrací s prosbami i díky. „*Před zkouškou, po zkoušce. [...] Můžeme se třeba tři měsíce každý večer modlit a pak třeba týden ne [...] záleží na tom, jestli máme prostor a je pro to vhodná chvíle.*“ Svoje přesvědčení a oporu, kterou jí víra přináší, v rozhovoru emotivně a s pokorou zdůrazňuje.

Tamara říká, že v České republice je šťastná. Na Češích se jí líbí především to, „*že si zbytečně nevymýšlí problémy*“, tak jak to podle jejich slov dělají Bělorusové. A vedle toho: [...] „*Mám moc ráda českou kuchyni. Třeba knedlíky a svíčkovou. Ráda*

chodím do českých restaurací. Vždy, když jsme v Praze, tak musíme zajít do jedné speciální české restaurace, i když si dáme třeba jen kafe.“

Na rozdíl od jiných studentů Tamara život v jiné evropské zemi nezvažuje. Přestože by chtěla hodně cestovat, říká: „*Můj život je tady, v České republice.*“ Tento postoj obhájí zejména znalostí české mentality, jazyka a velkým množstvím přátel, které má v ČR. Jejím snem je založit rodinu a usadit se v Praze.

4 REFLEXE ŽIVOTNÍ SITUACE STUDENTŮ

„Posouzení životní situace klienta je pravděpodobně jedním z nejkontroverznějších a nejobtížnějších témat v sociální práci. [...] Posouzení životní situace je považováno za klíčový úkol, který je vlastně zárodečnou buňkou všech aktivit sociálního pracovníka.“⁹⁵

Kontroverznost procesu posouzení životní situace⁹⁶ je podle Navrátila založena na snaze sociálního pracovníka „[...] uchopit pravdu o životě člověka“⁹⁷ Posouzení životní situace dítěte, jeho rodiny, popřípadě jiných potenciálních uživatelů sociálních služeb je jednou z nejnáročnějších činností v sociální práci. Závažnost posouzení je dána především tím, že na jeho výsledku závisí další postup sociálního pracovníka, a ve značné míře také osud osob, které jsou posuzovány.⁹⁸

Třebaže se procesu posuzování životní situace v práci nezabývám, ráda bych na základě konstruktivistické strategie pojetí pravdy a způsobu poznávání v procesu posuzování objasnila, jak v kontextu této části práce chápu pojem reflexe.

Konstruktivisté⁹⁹ upozorňují na to, že pokud sociální pracovník pracuje s nějakými daty, současně je také interpretuje. Interpretace různých sociálních pracovníků se však může lišit, a to i případě nálezů stejných údajů. Předpoklady pracovníka, které určují jaká data bude sbírat, mohou do značné míry ovlivnit obraz výsledné interpretace. Aby se konstruktivisté vyhnuli této předpojatosti, hovoří o nezbytnosti tzv. reflexe. Tímto pojmem rozumí „promyšlení, přehodnocování informací, myšlenek pocitů i celkového porozumění, které se utvořilo během procesu posouzení.“¹⁰⁰

---

⁹⁵ NAVRÁTIL, Pavel. Posouzení v kontextu společenské zakázky, teoretických konceptů a výzkumů. In JANEBOVÁ, Radka aj. *Posuzování životní situace v sociální práci*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008. S. 11

⁹⁶ Dále jen také posuzování.

⁹⁷ NAVRÁTIL, P. Posouzení v kontextu společenské zakázky, teoretických konceptů a výzkumů. In JANEBOVÁ, R. aj. *Posuzování životní situace v sociální práci*. S. 11

⁹⁸ NAVRÁTIL, P. *Posouzení životní situace: úvod do problematiky*. S. 72.

⁹⁹ Konstruktivistická strategie spočívá v reflexi povahy individuálních charakteristik klienta a jeho životní situace. Konstruktivistická strategie klade větší důraz na profesionální úsudek pracovníka, který je založený na vhledu do situace a jejím hloubkovém pochopení.

COULSHED, Veronica; ORME, Joan. Podle JANEBOVÁ, R. aj. *Posuzování životní situace v sociální práci*. S. 18.

¹⁰⁰ Tamtéž.

Tzv. Kritická reflexe pak podle konstruktivistů napomáhá sociálnímu pracovníkovi chápat vlastní předpoklady a také to, jak mohou ovlivňovat interpretaci situace. Dále poukazují také na skutečnost, že osobní reakce na informace, události a osoby anulovat nelze. Na tomto místě

Na základě rozhovorů a profilů, prezentovaných ve 3. části práce, nyní provedu reflexi životních situací studentů. Vzhledem k tomu, že cílem první podkapitoly bude reflektovat výpovědi všech studentů hromadně, budu proto postupovat po jednotlivých systémech/tématech¹⁰¹ empirického šetření. Na základě toho pak ve druhé podkapitole budu reflektovat životní změny, které jim přinesla účast v projektu ADCH Praha.

4.1 Reflexe životní situace studentů podle systémů

Systém 1: rodina

„*To víš, že se ti někdy stýská, [...]“* vzápětí však Tamara dodává: „*[...] Ale to je jen krátkodobý.*“ Všichni studenti přiznávají, že si na život bez každodenní přítomnosti rodiny zvykli rychle. Jen málo z nich je s rodiči nebo sourozenci v telefonním kontaktu každý den. Polovina studentů vnímá, že rodiče by je měly raději doma, a že stále věří, že jejich děti budou žít v Bělorusku. „*A budu jiný, [...] rodiče čekají, že se vrátím a budu žít doma*“ Jeden ze studentů takto vyjadřuje, že jeho přáním je nebýt na rodině závislý. Studenti obvykle počítají s tím, že o rodiče se v budoucnu postarají jejich sourozenci nebo nad tím, zatím nepřemýšlí. „*Mám výčitky svědomí, že se o rodiče nemůžu starat,*“ nechala se jako jediná slyšet Ljena.

Mnozí ze studentů svoji rodinu tolik nepostrádají také právě proto, že jim ADCH Praha umožnila navázat blízké vztahy s českými opatrovníky již na počátku projektu. A i když se s nimi mladí Bělorusové pravidelně nestýkají, vědí, že v případě potřeby se na ně mohou obrátit.

Systém 2: sociální aktivity a zájmy

Jak je možné si povšimnout z profilů studentů, způsob trávení volného času se u mladých Bělorusů různí. Někteří do svého volného času vzdělávání zahrnují, jiní ho odmítají. Např. Volod'a tvrdí: „*Odpočinek pro mě neznamena debatovat o povinnostech, v takové chvíli chci načerpat a nepřemýšlet nad tím, co bude za dva měsíce.*“ Kromě toho, že tento čas někteří studenti věnují studiu cizích jazyků, jiní zase někteří sportují či se věnují volné zábavě s přáteli. V souvislosti s tímto tématem dvě studentky upozorňují na nedostatek finančních prostředků. „*Kdybych měla víc peněz,*

---

sociálním pracovníkům radí, aby přiznali vlastní předsudky, které je v interpretaci informací mohou do značné míry ovlivnit.

Srov. tamtéž.

¹⁰¹ Viz. kapitola 3.2

chodila bych na kurzy salsy a také bych více cestovala.“ Z rozhovoru vyplynulo, že na mnohé záliby, kterým by se rády věnovaly, jim již nezbyvají peníze. Téměř všichni účastníci projektu se zmínili, že společně se svými přáteli cestují obvykle v průběhu víkendu po republice a pokud se naskytne příležitost, vyjíždí za poznáním také do zahraničí. Cestování si studenti váží tím víc, že v Bělorusku se mnohým taková možnost nenabízela.

System 3: členství ve formálních skupinách

Svoji účast v projektu vnímají všichni studenti pozitivně. Práce a pomoci ADCH Praha si váží. To vystihuje výrok jedné ze studentek: „*Hrozně nám ve všem pomáhají.*“ Jiná studentka zase hovoří o tom, že oceňuje každoměsíční schůzky s vedením ADCH, vedle toho také připomíná, že jeho přístup byl dříve více osobní.¹⁰²

Hlavní cíl ADCH Praha, tedy vzdělávání studentů, se naplňuje. Ačkoliv někteří studenti zvládají studium VŠ poměrně hravě, jiní s tím mají problémy. Volod'a sice optimismus neztrácí, ale ví, že od vysněného cíle, získání bakalářského titulu se na nějakou dobu vzdálil. Špatnou volbu oboru dnes vnímá Jura. Jeho sen studovat na VŠ strojnictví se sice stal skutečností, avšak náročné studium ho přinutilo nastoupit do jiného oboru, který ho však nebaví. Nespokojenost s volbou oboru dnes vnímá také Ljena. V roce 2010 by bakalářský titul, podle současných informací, mohly získat tři studentky, jedna účastnice by v tomto období mohla být již promovanou magistrou ekonomiky. V souvislosti s tímto tématem studenti zmiňovali, že vedení ADCH Praha poskytuje maximální možnost se rozvíjet. Sami si ale uvědomují, že využití těchto možností záleží pouze na nich.

Čtyři ze šesti studentů se hlásí k římskokatolické církvi. Ostatní víru v Boha nebo členství v církvi nevyhledávají. „*Když chci, tak můžu jít do kostela, nevidím v tom problém,*“ reaguje jedna ze studentek na téma náboženství. Jak je však patrné z profilů, někteří ze studentů křesťanskou víru vnímají jako velký životní dar a oporu.

Co se účasti v jiné společnosti nebo organizaci týče, podle získaných informací studenti žádnou aktivitu neprojevují. Běloruskou komunitu v ČR, jde o jistý spolek, přitom navštěvuje nepravidelně jen Kát'a.¹⁰³

---

¹⁰² Jedná se zřejmě o jedinou přímou kritickou poznámku, která byla ve vztahu k projektu v průběhu všech rozhovorů zaznamenána.

¹⁰³ Vzhledem k tomu, že běloruská komunita v ČR není početná, krajanský život probíhá spíše v malých, napůl uzavřených slupinách, zformovaných na základě společných zájmů, politických názorů, pohledu na svět apod.

Systém 4: materiální zajištění

Svoji nespokojenost s materiálním zajištěním vyjádřili všichni kromě Káti a Volodi. Podle čtyř studentů měsíční náklady spojené s životem v ČR jsou vyšší než stipendium. Ač nepřímo, studenti přiznávají, že paragony za zboží, jako jsou kopie studijních materiálů, kancelářské potřeby atd., nesbírají a pak jsou nuceni toto zboží, které jim ADCH neproplatí, hradit si sami.

Kromě studia, pojištění, cestovného, nákladů na stravování a vlastní potřeby ADCH Praha studentům proplácí i ubytování, které však musí být zajištěno na studentské koleji. Všichni studenti se nechali slyšet, že jsou s ubytováním spokojeni. Svoji nespokojenost s bydlením vyjadřovala pouze Ljena. V tomto ohledu jí nejde ani tak o komfort ubytování, jako o pocit vlastní nezávislosti.

Systém 5: využití formálních zdrojů

Úřady, sociální zabezpečení, zdravotní péče jsou další otázky, které provázely rozhovor se studenty. Reakce na toto téma byly vždy velice stručné. Studenti obvykle odpovídali, že připomínky nemají a že jsou se státní „péčí“ spokojeni. Jediným úřadem, který zmínili dva ze studentů, byla cizinecká policie. Zatímco s olomouckou cizineckou policií má Volod'a jen dobré zkušenosti, Kát'a si na tu pražskou stěžuje a dodává, že zde vládne silná korupce. Výše diskutované téma v nich spíše vyvolávalo asociace spojené s předsudky, se kterými se ve státních institucích setkávají.¹⁰⁴

Systém 6: zdroje podpory a napětí v sociálních interakcích

S narázkami majoritní společnosti na svůj původ se kromě Jury setkali nebo setkávají všichni studenti. Kát'a říká, že v době, kdy studovala na UK přicházely narážky na její původ obvykle směrem od vyučujícího. V souvislosti s tím vzpomíná na zkušenost u zkoušky, kdy si vytáhla otázku a kantor ji řekl: „*Máte smůlu, vytáhla jste si špatnou otázku [...], něco řekl o tom, že se mu nelíbí odkud pocházím, že jsem cizinka a přestože jsem měla z písemné části jedničku, ještě mi dal otázku a dal mi trojku.*“ Podobné zkušenosti, ale u lékaře nebo sociální pracovnice má i Ljena. „*Při vyřizování dávek mi pracovnice vynadala, že mám stipendium a ještě chci nějaké peníze.*“ Studenti vnímají, že s předsudky se častěji setkávají v hlavním městě, než-li pak v jiných městech.

---

¹⁰⁴ Srov. DATTI, A. Bělorusko a Bělorusové. In PEŠKOVÁ, M. a kol. *Jsem imigrant*. S. 92.
Viz. následující část reflexe.

Vedle předsudků a nepříjemných situací, s kterými se čas od času setkají, všichni studenti kromě jedné hovoří o velkém počtu přátel a vztahů, kterými jsou v ČR obkloповáni. Jinak tomu je u Ljeny. Tato studentka se v české společnosti dobře necítí a říká, že se v ČR cítí hodně osamocena.

Reflektovat rozdílné názory je v souvislosti s uvedeným tématem poměrně těžké. Na jedné straně jsou podle studentů Češi otevření, vstřícní, bez potřeby „vlastnit“, vymýšlet si zbytečné problémy a na té druhé je pak český národ uzavřený, neustále debatující nad vlastními problémy a povinnostmi, čeští muži ustrašení atd. Přitom je možné říct, že studenti vnímají Čechy a českou společnost velice podobně. Zajímavé je, jak se běloruské dívky vyjadřují o českých mužích. Všechny čtyři se nezávisle na sobě shodly na tom, že Rusové a Bělorusové se k ženám chovají citlivěji a zároveň projevují větší zájem o jejich život. Navzdory tomu, že nevidí zásadní rozdíl mezi běloruskou a českou kulturou a že chápou českou mentalitu, která je prý podobná, zároveň téměř všichni podotkli, že *„Češi mají takový jiný mentalitě.“* Co se „otevřenosti“ a „uzavřenosti“ Čechů týče, studenti se jinak cítí mezi lidmi na Moravě a jinak v Čechách, zejména pak v Praze. *„Praha je taková, že nikdo nikde nepomůže, nikdo neporadí. Když se na něco zeptám, ptám se raději staršího člověka. Když jsem v Brně, vždycky mi někdo poradí!“*

Vedle kulturních památek, hor, malebných vesnic, ale i klubů a jiných zábavních možností, které studenty na České republice přitahují, se většina z nich nechala slyšet, že má v oblibě českou kuchyni.

System 7: neformální zdroje

Na utváření životní situace běloruských studentů v ČR mají vliv také jejich blízcí přátelé. Studenti říkají, že přátele, které měli dříve v Bělorusku, už ztratili nebo s nimi přestali udržovat kontakt. Na otázku, zda je Kát'a se svými přáteli v Bělorusku v kontaktu odpověděla: *„Ano, jsem s nimi ve spojení, ale čím dál tím méně přátel mi zbývá v Bělorusku, více přátel mám tady.“* Většina studentů se přátelí zejména s Rusy, Bělorusy, někteří také s Ukrajinci nebo se Slováky. Zajímavé přitom je, že tato skupina účastníků projektu vzájemnou společnost nevyhledává. Kromě Tamary a Aljony, které tráví celé dny v podstatě vedle sebe, se čas od času navštíví jen Ljena s Jurou.

Systém 8: budoucí směřování

„Nový domov“, „druhý domov“, „místo pro můj život“, „nikdy tu nezůstanu.“, „usadím se v Praze“ aj. Tak se studenti vyjadřují o svém vztahu k České republice a svých plánech. Třebaže studenti tvrdí, že je pro ně těžké hovořit o budoucnosti, na otázku: Jak si představuješ svůj život za 10 let? obvykle po chvílce váhání odpověděli. Někteří chtějí v ČR zůstat, někteří si pro svůj život představují spíše země jižní a západní Evropy touží po zemích západní Evropy. Čím si jsou tito studenti jistí? Nevrátí se do Běloruska. Studenti argumentují především tím, že si vytvořili nový život. V rozhovoru si však všichni studenti zejména stěžovali na tamní společnost. Například Volod'a život v Bělorusku přirovnává k situaci v ČSR v 60. letech: „Všichni jsou zamčení, našťvaní na život, všichni se bojí. Já jsem byl taky takový, bál jsem se taky něco říct. Pořád jsem říkal, že je všechno v pořádku jak to říkají ostatní.“¹⁰⁵

Projekt, do kterého vstoupili před třemi lety, se blíží ke konci. Někteří studenti doufají, že se ho podaří prodloužit, jiní už se zajímají o to, jak seženou práci nebo co udělat pro to, aby mohli vycestovat do zahraničí.

4.2 Reflexe životních změn studentů

Tato kapitola bude odpovědí na otázku (viz. níže), která, ačkoliv nebyla zmíněna v samotné AP, vzešla na základě jejích poznatků. Studenti se nechystají vrátit do Běloruska, neplánují tedy ani podpořit záměr Programu transformační spolupráce MZV ČR. Vedle toho nezmiňují „záměr ADCH Praha“, protože podle studentů, sami zaměstnanci této organizace účastníky projektu utvrzují v tom, aby v ČR zůstali.

Po představení vnímání vlastní životní situace studenty a jeho reflexi pokládám studentům otázku, která má reflektovat, jak studenti vnímají životní změnu spojenou s nástupem do projektu a zda má pro ně účast v něm přínos. Reflexe odpovědí studentů budou uvedeny jednotlivě.

Ljena

Situace, ve kterých se setkala s nepřijetím ze strany Čechů, podle jejich slov: „Ovlivnily změnu mého chování“. Ljena vysvětluje, jakým způsobem se jako cizinka chrání v ČR před narážkami a odmítavými pohledy majority. „Začala jsem být drzá, jistá.“

---

¹⁰⁵ Je zajímavé si povšimnout, že na druhou stranu si Volod'a stěžuje, že Češi až příliš hovoří o svých problémech, říká: „Když máš problém, tak ho nemusíš hned ukazovat.“

Vysokoškolské studium, které je dnes z velké části založeno na schopnosti pohybovat se na internetu Ljenu posunulo vpřed zejména po technické stránce. „*Hodně jsem se naučila. Vše tu jde přes internet, to u nás nejde. Technicky jsem vyrostla.*“ Studentka dodává: „*Mám teď mnoho zkušeností [...]. Studium, celý život musí člověk studovat, i když je dospělý.*“ Ljena se vyjadřuje o tom, jak jí projekt změnil život, a zároveň jak ona sama tuto životní příležitost vnímá. „*Zkušenosti [...], snažíš se víc pochopit.*“ Dosud nabyté zkušenosti jsou pro tuto studentku jednou z nejdůležitějších věcí, které jí projekt přinesl. Ljena zdůrazňuje, že člověk se přirozeně v zahraničí snaží pochopit více věcí, více přemýšlí nad lidmi, cizí kulturou a zároveň i sám nad sebou.

Jura

Životní změny, které mu projekt a život v ČR přinesl Jura pozoruje tehdy, když se vrátí do Běloruska a tráví svůj volný čas s kamarády. Říká, že jeho přátelé jsou stále na jednom místě a to je podle něj jeden z důvodů, „*proč mají na všechno jenom jeden úhel pohledu*“. Na druhou stranu dodává: „*Nevím, možná se něco změnilo, rok jsem nebyl doma.*“

Student říká, že účastí v projektu získal velkou svobodu ve smyslu organizace vlastního života. Život v cizině ho naučil mnohým věcem. „*Znám jazyk, žiju tu tři roky, mám kamarády [...].*“ Jura zdůrazňuje, že v České republice poznal mnoho nových lidí, od kterých se může neustále učit. „*Zlepšuji se [...], jsem samostatný, pořád se někam posunuji.*“

Kát'a

Kát'a o sobě říká, že k samostatnosti ji vedli už od dětství rodiče. Vedle toho ale potvrzuje, že samostatnosti člověka naučí sám život v cizině. V souvislosti s tím se Kát'a sama zamýšlí nad tím, co by bylo jinak, kdyby z Běloruska nevycestovala. „*Byla bych jako všichni tam. Umím nést odpovědnost, všechno si vyřeším sama.*“ Zdůrazňuje, že na rozdíl od svých vrstevníků, kteří jsou stále závislí na rodičích, ona žije sama s přítelem. Studentka analyzuje také změny ve svém chování. „*Před dvěma roky jsem byla drzejší, teď už mi je to ale jedno, ať si každý říká co chce [...].*“ Kát'a vysvětluje, že se mění i její reakce na posměšky či jiné urážky, s kterými se setkává z toho důvodu, že je Běloruska.

Volod'a

„*Stal jsem se silnější. Tady musíš bojovat o život, doma máš maminku, tatínka [...].*“ Takto dnes Volod'a reflektuje svoje postavení v České republice. Vysvětluje, že se musel naučit postarat sám o sebe, řešit problémy, vyřizovat dokumenty, být samostatný. „*Když jsem byl v Bělorusku a něco se mi nezdařilo, tak jsem doma týden ležel v posteli, tady musíš jít dál. Kdybych nebyl v cizině, tak bych na to nepřišel.*“ Dodává, že svoji cestu a život si chce řídit sám, nikoliv však, aby to za něj „dělala maminka“. Demonstrativně říká: „*[...] a budu jiný. Rodiče čekají, že se vrátím a že budu žít doma [...].*“ chce být nezávislý, cítit, že se v životě o sebe postará.

Tamara

„*V Bělorusku mi kamarádky říkají, že jsem dospěla, že jsem sebevědomější.*“ Z rozhovoru s Tamarou vyplynulo, že projekt ji přinesl skutečně velkou životní změnu. Studentka to cítí zejména tehdy, když přijede do Běloruska. Tamara tvrdí, že za poslední tři roky se změnilo především její názory a že získala mnoho zkušeností. Říká, že pokud by zůstala v Bělorusku, chyběl by jí: „*celkový rozhled, „stála by na jednom místě“*“ a neměla by možnost se rozvíjet.

Aljona

„*Projekt mi změnil absolutně všechno. Změnil se mi celý život.*“ Jako ostatní studenti, i Aljona tvrdí, že pokud by zůstala v Bělorusku nikdy by se nic nezměnilo. Domnívá se, že by zůstala na jednom místě a neměla by možnost profesně ani osobnostně růst. Fakt, že se od vycestování z její země mnohé změnilo, pozoruje zejména tehdy, když přijede do Běloruska a setká se se svými vrstevnicemi, které už jsou vdané a mají děti. „*Ony mají úplně jiný život, všechno vidí pořád stejně a říkají mi, že se musím taky už vdát.*“ Vycestování do cizí země Aljonu posílilo i po psychické stránce. V neposlední řadě Aljona pozoruje, že stála také více samostatnou.

„*Jsem jiná než moji známí v Bělorusku, mám jiný způsob myšlení.*“ Všechno, co studenti v rozhovorech označili jako životní změnu, zároveň vnímají jako osobnostní přínos. Samostatnost, znalost českého jazyka, noví přátelé, osobnostní růst, nabyté zkušenosti, sebevědomí atd. To jsou změny, které dnes, po třech letech účasti v projektu ADCH Praha, u sebe studenti pozorují. „*Když přijedu domů, jsem jiná, spíš oni jsou*

jiní, a to tím, že jsou pořád v Bělorusku.“ Změny, která se týkají vlastních názorů, povahových rysů či schopností, u sebe studenti pozorují vždy, když se vrátí do Běloruska. Tráví čas s rodinou, setkávají se s příbuznými, přáteli, vrací se do prostředí, ve kterém se mnozí z nich už neumějí a často se ani nechtějí pohybovat. V rozhovoru to kromě jiných vystihla například Ljena: *„Doma se už příliš dobře necítím, nerozumím si s rodinou, mám už jiný život, který oni nechápou.*“ Alkoholismus, špatná ekonomická situace, nezaměstnanost, strach, chamtivost a závistivost jsou charakteristiky, které tito studenti v souvislosti s Běloruskem nejčastěji uvádí. Aljona líčí, že obvykle po dvou týdnech strávených v Bělorusku už touží být v ČR. *„[...] známí, kteří mají pořád nějaký problém, stále něco řeší a stěžují si. A když problém nemají, tak si ho vymyslí.*“ K tomu, že se mladí Bělorusové se ve své zemi mnohdy již necítí jako doma, přispívá také skutečnost, že neudržují nebo ztratili kontakt se svými běloruskými přáteli. Vedle toho studenti přiznávají, že se svými přáteli v Bělorusku již nenachází stejná témata rozhovoru, *„jsou jiní“*. Z řeči studentů bylo někdy cítit, že tento fakt berou jako jejich omezenost.

Mladí Bělorusové si uvědomují, že v osmnácti letech, ve věku, kdy většina z nich opouštěla domov, snad kromě toho, že toužili poznat *„evropskou zemi“* a především opustit Bělorusko, jasný cíl a motivaci k životu v ČR neměli. Dnes už si svůj život a směřování umí představit lépe a životní změny, které hodnotí jako *„absolutní“*, vnímají velmi pozitivně.

ZÁVĚR

Michaela Šmídová je jednou z mála českých autorek, která se ve svoji vědecké činnosti zabývá Bělorusy; konkrétně pak běloruskou komunitou v České republice. Ve svém příspěvku v knize *Etnické komunity v kulturním kontextu* píše o běloruských vysokoškolských studentech v ČR a jejich vztahu k běloruským krajanským spolkům. Hned v úvodu o nich říká: „[...] reprezentují důležitou část nastupující generace běloruské elity.“¹⁰⁶ Tito studenti podle Šmídové tvoří specifickou skupinu, která je v úzkém vztahu k běloruské menšinové elitě. Bez ohledu na to, zda se vrátí do Běloruska nebo zůstanou v zahraničí, dle autorky tyto mladí lidé představují možnou budoucí běloruskou elitu. Tak o nich mluví mimo jiné i někteří běloruští azylanti, kteří ve studiu mládeže v zahraničí vidí jeden ze způsobů, jak dosáhnout postupné změny v Bělorusku.¹⁰⁷

Skupina běloruských studentů, která již třetím rokem žije v České republice „pod ochranou“ Arcidiecézní charity Praha svoji pozici však takto nevnímá. Jejich přáním je spíše život na západě, který jim podle jejich představ slibuje finanční jistoty, perspektivní zaměstnání a nové možnosti. Vedle toho si pak někteří z nich obraz svého života představují v České republice, která se jim od roku 2006 stačila stát „novým domovem“.

Teprve v posledních několika letech a rovněž v souvislosti s represemi tamního režimu, vzdělávání Bělorusů na českých vysokých školách dostalo organizovanou podobu. Kromě Evropské unie, Běloruského centra při společnosti Člověk v tísni, o.p.s., a angažovanosti samotných vysokých škol, v této aktivitě hraje důležitou roli také česká vláda. Jedním z nástrojů jí přitom je Program transformační spolupráce, který byl českým Ministerstvem zahraničních vztahů vytvořen pro účely předávání zkušeností z doby celospolečenské transformace zemím nedemokratického režimu. Projekt Vzdělání běloruských studentů v České republice ADCH Praha, který se krátce po prezidentských volbách v Bělorusku rozhodlo MZV ČR financovat, si klade za cíl zprostředkovat skupině běloruských studentů vzdělání. Tito studenti však nejsou jen nástrojem politického aparátu a prostředkem budoucích změn nedemokratického

---

¹⁰⁶ ŠMÍDOVÁ, Michaela. Běloruští studenti na českých vysokých školách a jejich vztah k běloruským krajanským spolkům. In Bittnerová, Dana; Moravcová, Mirjam. *Etnické komunity v kulturním kontextu*. Praha: ERMAT, 2008. S. 173.

¹⁰⁷ Srov. tamtéž. S. 175.

režimu. Účastí v projektu realizovaném ADCH Praha, se totiž z pohledu sociální práce stali také jejími klienty.

Předmětem intervence sociálního pracovníka je životní situace jedince. Na základě jejího zmapování a porozumění pak sociální pracovník rozhoduje o dalších krocích a volbě řešení problémů. Přestože pojem životní situace byl stěžejním bodem této práce, do role odborníka, který by tyto kroky provedl, jsem se v ní nestavěla. Mým cílem bylo představit životní situaci běloruských studentů v České republice podle toho, jak ji vnímají oni sami. Práce je založena zejména na výsledcích empirického šetření, ve kterém jsem se šesti běloruskými studenty provedla rozhovory podle systémů/témat, která životní situaci utvářejí. (rodina, sociální aktivity a zájmy, členství ve formálních skupinách, materiální zajištění, využití formálních zdrojů, zdroje podpory a napětí v sociálních interakcích, neformální zdroje, budoucí směřování).

Do současné doby svoji životní situaci v ČR, až na jednu studentku, vnímají všichni studenti pozitivně. Z empirického šetření vyplynulo, že důležitými prvky, které toto ovlivňují jsou zejména vztahy, ať už partnerské nebo přátelské, zdar ve studiu, kulturní podobnost běloruského a českého národa či evropské prostředí, které nabízí široké spektrum vzdělávacích, pracovních či zábavních možností.

V této práci jsem se pokusila také reflektovat životní změny, které studentům účast na projektu přinesla. Právě zde bylo možné velmi dobře pozorovat, jak studenti, navzdory nezdarů ve studiu nebo pocitu samoty aj., vnímají přínos projektu pro jejich současný a zejména pak budoucí život. Nejčastěji tito mladí Bělorusové vyzdvihovali získání nových schopností a vědomostí, změn názorů či nabytí nových zkušeností.

Až na jednu studentku vnímají běloruští studenti Českou republiku jako svůj nový domov. Účast v projektu jim přinesla zcela nové možnosti, kterých by se jim v Bělorusku nedostalo. Právě na základě srovnání byli studenti schopni vyjádřit, jak svoje životní změny a přínos účasti na projektu vnímají. Na tomto místě si dovoluji konstatovat, že vnímání jejich životní situace, jak bylo výše popsáno, je založeno na jejich ač nevysloveném, tak silném pocitu svobody.

ANOTACE

Příjmení a jméno autora: JURÁČKOVÁ Anna

Instituce: Katedra křesťanské sociální práce CMTF UP v Olomouci

Název práce: Vnímání vlastní životní situace běloruskými studenty v ČR zapojenými do projektu „Vzdělání běloruských studentů v České republice“ Arcidiecézní charity Praha

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Agnieszka Zogata Kusz

Počet stran: 57

Počet titulů použité literatury: 41

Počet pramenů: 4

Klíčová slova: životní situace
běloruští studenti
projekt „Vzdělání běloruských studentů v České republice“
ADCH Praha

Tato práce navazuje na Absolventskou práci, obhájenou v červnu 2009 na CARITAS VOŠs v Olomouci. Představuje vnímání vlastní životní situaci šesti běloruských studentů, kteří se v roce 2006 stali účastníky projektu Vzdělání běloruských studentů v České republice Arcidiecézní charity Praha, financovaného v rámci Programu transformační spolupráce MZV ČR. Na základě empirického šetření, které pro potřeby této práce probíhalo od ledna do dubna 2009 a dále pak v červenci a srpnu 2009, práce čtenáře seznamuje se základními informacemi o studentech a jejich životní situaci podle toho, jak oni sami ji vnímají. Součástí práce je také reflexe životních změn studentů, které proběhly od doby nástupu do projektu.

POUŽITÉ ZDROJE

- ANCIPIENKA, Aleš et al. *Neznámé Bělorusko*. Přel. Adam Havlín a Daniela kořenovská. 1.vyd. Praha: Dokořán, 2005. 179 s. ISBN 80-7363-045-1.
- ARCIDIECÉZNÍ CHARITA PRAHA. Výroční zpráva 2007. Praha: ADCH Praha, 2008. 46 s.
- BAKŠTA, Volha. *Běloruská realita* [online]. Poslední revize: 2.5.2006. [cit. 2009-07-25]. Dostupné z: <<http://www.euportal.cz/Articles/734-beloruska-realita.aspx>>.
- BBC. *Landslide win for Belarus leader* [online]. Poslední revize: 20.3.2006 [cit. 2009-07-24]. Dostupné z: <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/4823800.stm>>.
- BUCHTA, Miroslav. *Komsomol má přednost* [online]. Poslední revize: 20.3.2006 [cit. 2009-08-08]. Dostupné z: <<http://www.landwellglobal.com/cz/Clanky-a-publikace/Komsomol-ma-prednost.html>>.
- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Cizinci podle typu pobytu, pohlaví a státního občanství - k 30.6. 2009* [online]. Poslední revize: 30.6.2009 [cit. 2009-08-12]. Dostupné z: <[http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/0A004F3FC7/\\$File/c01t01.pdf](http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/0A004F3FC7/$File/c01t01.pdf)>.
- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Cizinci v České republice 2008*. Praha: Český statistický úřad, 2008. 249 s. ISBN 9788025018361.
- DATTI, Alexandre. Bělorusko a Bělorusové. In PEŠKOVÁ, Michaela; DATTI, Alexandre a kol. *Jsem imigrant*. 1. vyd. Plzeň: Nakladatelství a vydavatelství Vlasty Králové, 2006. 209 s. ISBN 80-87025-07-5.
- FREIOVÁ, Michaela. *Uprchlíká otázka* [online]. Poslední revize: 1.2.1993 [cit. 2009-08-10] Dostupné z: <<http://www.obcinst.cz/cs/Studie-OI-c-3-UPRCHLICKA-OTAZKA-A-MY-c516/>>.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum*. 1.vyd. Praha: Portál, 2005. 406 s. ISBN 80-7367-040-2.

CHARITA ČESKÁ REPUBLIKA. *Charitní služby* [online]. c2004 [cit. 2009-08-01].

Dostupné z:

<<http://www.charita.cz/article.asp?nArticleID=317&nDepartmentID=182&nLanguageID=1>>.

CHARITA ČESKÁ REPUBLIKA. *Kodex Charity Česká republika* [online]. 7 s.

Poslední revize: 21.1.2009 [cit. 2009-08-01]. Dostupné z:

<www.fce.vutbr.cz/aiu/vojkuvka.m/ch/public/hlavniNabidka/kdoJsme/kodex.pdf>

CHARITA ČESKÁ REPUBLIKA. *Odkazy na charity* [online]. c2004 [cit. 2009-08-01].

Dostupné z:

<<http://www.charita.cz/article.asp?nArticleID=322&nDepartmentID=190&nLanguageID=1>>.

CHARITA ČESKÁ REPUBLIKA. *Stanovy Charita Česká republika* [online]. Poslední revize: 7.12.2004 [cit. 2009-08-01]. Dostupné z:

<<http://www.charita.cz/article.asp?nArticleID=466&nLanguageID=1>>.

JURÁČKOVÁ, Anna. *Projekt „Vzdělání běloruských studentů v České republice Arcidiecézní charity Praha jako jedna z forem realizace Programu transformační spolupráce MZV ČR. Absolventská práce obhájená na CARITAS VOŠs v Olomouci r. 2009. 55 s. Depon. in: Knihovna CARITAS VOŠs, Olomouc.*

KLVAČOVÁ, Petra a kol. *Jak se žije cizincům v České republice : Analýza biografických vyprávění* [online]. c2004 [cit. 2009-08-06]. Dostupné z:

<<http://biocizi.fsv.cuni.cz/>>.

KOLENOVSKÁ, Daniela. *Běloruská emigrace v Československu (1918-1938)*. In *Soudobé dějiny*. 1. vyd. Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007. s. 78-105. ISSN 1210-7050.

- KUCHARCZYK, Jacek; LOVITT, Jeff. *Democracy's New Champions* [online].
Poslední revize 2008 [cit. 2009-07-27]. 296 s. Dostupné z:
<www.europeum.org/doc/materialy/democracy_pasos.pdf>.
- MUSIL, Libor; NÁVRÁTIL, Pavel. *Sociální práce s příslušníky menšinových skupin*
[online]. c2002 [cit. 2009-08-01]. 105-141 s. Dostupné z:
<socstudia.fss.muni.cz/pristup.php?soubor=080404095539.pdf>.
- MZV ČR. *Koncepce české zahraniční politiky v oblasti lidských práv na období let
2000 – 2002* [online]. c2002 [cit. 2009-08-01]. 19 s. Dostupné z:
<<http://old.mzv.cz/servis/soubor.asp?id=5348>>.
- MZV ČR. *Vyhlášení mimořádného výběrového dotačního řízení na podporu projektů v
oblasti vzdělávání pro Bělorusko* [online]. Poslední revize: 14.12.2005 [cit. 2009-
08-01]. Dostupné z:
<http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/lidska_prava/transformacni_spoluprace_1/vyberova_rizeni_na_rok_2006/vyhlaseni_mimoradneho_vyberoveho.html>.
- NAKONEČNÝ, Milan. *Encyklopedie obecné psychologie*. 2. vyd. Praha: Academia,
1997. 437 s. ISBN 80-200-0625-7.
- NAKONEČNÝ, Milan. *Sociální psychologie*. 1. vyd. Praha: Academia, 1999. 287 s.
ISBN 80-200-0690-7.
- NAVRÁTIL, Pavel. Posouzení životní situace: úvod do problematiky. *Sociální práce/
Sociálna práca*, Brno : ASVSP, 2007, č.1, s. 72-86. ISSN 1213-6204.
- NAVRÁTIL, Pavel. Posouzení v kontextu společenské zakázky, teoretických konceptů
a výzkumů. In JANEBOVÁ, Radka aj. *Posuzování životní situace v sociální
práci*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008. 322 s.
ISBN 978-80-7041-419-4
- NAVRÁTIL, Pavel. *Teorie a metody sociální práce*. 1. vyd. Brno: Marek Zeman, 2001.
168 s. ISBN 80-903070-0-0.

- NAVRÁTIL, Pavel. Životní situace jako předmět intervence sociálního pracovníka. *Sociální práce/ Sociálna práca*, Brno : ASVSP, 2003, č. 2, s. 84-94. ISSN 1213-6204
- MIHOLOVÁ, Kristýna. *Migranti žijí nejen své rodiny, ale i stát* [online]. Datum poslední revize neuvedeno [cit. 2009-08-08]. Dostupné z: <<http://www.clovekvtisni.cz/index2.php?id=115&idArt=1191>>.
- OSCE. *International election observation mission : presidential election, Republic of Belarus - 19 March 2006* [online]. Datum poslední revize neuvedeno [cit. 2009-25-07]. Dostupné z: <http://www.osce.org/documents/odihr/2006/06/19393_en.pdf>.
- PLHÁKOVÁ, Alena. *Učebnice obecné psychologie*. 1. vyd. Praha: Academia, 2004. 472 s. ISBN 80-200-1086-6.
- PRŮCHA, Jan. *Interkulturní psychologie*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007. 220 s. ISBN 978-80-7367-280-5.
- SAHANOVIČ, Hienadz; ŠYBIEKA, Zachar. *Dějiny Běloruska*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2006. 302 s. ISBN 80-7106-828-4.
- SMATRYČENKA, Sjarhej et al. *Antalogie běloruských povídek*. 1. vyd. Brno: Větrné mlýny, 2006. 277 s. ISBN 80-86907-27-9.
- STRAW, Jack. *Evropská unie uvalí sankce na Bělorusko* [online]. Poslední revize: 9.11.2005 [cit. 2009-07-29]. Dostupné z: <<http://www.euractiv.cz/evropa-dnes0/clanek/evropsk-unie-uval-sankce-na-blorusko>>.
- SVOBODNÉ BĚLORUSKO. *Lukašenko se summitu nezúčastní* [online]. Poslední revize: 4.5.2009 [cit. 2009-07-29]. Dostupné z: <<http://www.svobodnebelorusko.cz/aktuality/lukasenko-se-summitu-nezucastni>>.

ŠIMEK, Pavel. *Projekt „Vzdělání běloruských studentů v České republice“*. Praha: ADCH Praha, 2006. 7 s. [projektový návrh, archiv autora].

ŠMÍDOVÁ, Michaela. Bělorusko – Rodící se obraz [Jak zemi na východě Evropy vidí český tisk?]. In Moravcová, Mirjam et al. *Pravda, láska a ti na „Východě“*, Praha: UK FHS, 2006, 239 s. ISBN 80-239-7945-0.

ŠMÍDOVÁ, Michaela. Běloruští studenti na českých vysokých školách a jejich vztah k běloruským krajanským spolkům. In Bittnerová, Dana; Moravcová, Mirjam. *Etnické komunity v kulturním kontextu*. Praha: ERMAT, 2008. 267 s. ISBN 978-80-87178-01-0

ŠMÍDOVÁ, Michaela. *Národní identita a běloruští političtí emigranti* [online]. c2009 [cit. 2009-08-12]. Dostupné z: <<http://lidemesta.cz/index.php?id=442>>.

UHEREK, Zdeněk a kol. *Migrace do České republiky, sociální integrace a lokální společnosti v zemích původu (prostor bývalého SSSR a slovenští Romové)*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2004. 203 s. ISBN:80-85010-69-0.

UNHCR. *Počet žadatelů o azyl* [online]. Poslední revize: 20.7.2009 [cit. 2009-07-29]. Dostupné z: <<http://www.unhcr.cz/uprchlicicr/?cid=82>>.